

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Postoj současné společnosti ke zvířatům a jejich právům

Bakalářská práce

Autor: Veronika Tomanová
Studijní program: B6107 Humanitní studia
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Veronika Tomanová

Studium: P17P0333

Studijní program: B6107 Humanitní studia

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Postoj současné společnosti ke zvířatům a jejich právům**

Název bakalářské práce AJ: Attitude of modern society to the animals and their rights

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

V současné době jsme v naší společnosti svědky až patologického vztahu ke zvířatům, a to jak v pozitivním i negativním smyslu slova. Na jednu stranu jsme svědky vyvyšování domácích mazlíčků nad člověka a na druhou stranu až neetického zacházení s hospodářskými zvířaty. Předkládaná práce si klade za cíl seznámit čtenáře s rozdílným chápáním zvířete a jeho důstojnosti ve vybraných kulturách s důrazem na extrémy, s nimiž je možné se setkat v západním a východním myšlení. Práce poukáže na to, jakou roli hraje geografie nebo náboženství, jelikož toto jsou taktéž ovlivňující faktory na pojmání práv zvířete.

JEBAVÝ, Lukáš a kol. Ochrana, chov a využití pokusných zvířat. 1. díl. Brno: Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně, 2007. ISBN 978-80-213-2486-2 KOCOUREK, Jiří. Veterinární péče a ochrana zvířat. Praha: Eurounion, 1997. ISBN 80-85858-47-9 KOMÁREK, Stanislav. Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech. Praha: Academia, 2012, ISBN 978-80-200-2764-1 PATTERSON, Charles. 2003. Věčná Treblinka: ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté: Práh, 2003, ISBN: 80-7252-084-9

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Oponent: Mgr. Bc. Miloš Zapletal, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 12.10.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Jablonném nad Orlicí

29. listopadu 2020

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Luďku Jirkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a trpělivost při vedení této práce.

Anotace

TOMANOVÁ, Veronika. *Postoj současně společnosti ke zvířatům a jejich právům*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 48 s. Bakalářská práce

V současné době jsme v naší společnosti svědky až patologického vztahu ke zvířatům, a to jak v pozitivním i negativním smyslu slova. Na jednu stranu jsme svědky vyvyšování domácích mazlíčků nad člověka a na druhou stranu až neetického zacházení s hospodářskými zvířaty. Předkládaná práce si klade za cíl seznámit čtenáře s rozdílným chápáním zvířete a jeho důstojnosti ve vybraných kulturách s důrazem na extrémy, s nimiž je možné se setkat v západním a východním myšlení. Práce poukáže na to, jakou roli hraje geografie nebo náboženství, jelikož toto jsou také ovlivňující faktory na pojmání práv zvířete.

Klíčová slova:

- práva zvířat
- Mary Douglasová
- symbolická antropologie
- testování na zvířatech
- zvíře v kultuře

Annotation

TOMANOVÁ, Veronika. *Attitude of modern society to the animals and their rights*. Hradec Králové: Pedagogical faculty, University of Hradec Králové, 2020. 48 pp. Bachelor Degree Thesis

Currently, we are witness of pathologic relationship between people and animals in a positive as well as negative way. On the one side, we exalted the pets above people and on the other side people still behave unethically for instance towards to the farm animals. This bachelor thesis is about different understanding of the animal and it's dignity between different cultures with an emphasis on extremes that can see in western and eastern thought. The influence of religion and geography is also pointed out in this thesis, because these are also influencing factors in the conception of animal rights.

Key words

- animal rights
- Mary Douglas
- symbolic anthropology
- animal experiments
- animal in the culture

Obsah

Úvod.....	9
1. Symbolická antropologie.....	11
1. 1. Mary Douglasová	11
1. 1. 1. Teorie čistého a nečistého	11
1. 2. Nečisté jako kulturní konstrukt	13
2. Vztah ke zvířatům v kulturních kontextech	15
2. 1. Východní kultury.....	15
2. 2. Západní kultury	17
2. 2. 1. Tradiční západní pojetí a rozdíly mezi zvířaty a lidmi.....	17
2. 2. 2. Současné západní pojetí	19
3. Testování na zvířatech.....	24
3. 1. Historie pokusů na zvířatech	24
3. 2. Zacházení s pokusnými zvířaty	25
3. 3. Konkrétní testy	27
3. 3. 1. Test LD 50.....	27
3. 3. 2. Draizovy testy	28
3. 3. 3. Psychologické testování	29
3. 4. Důvody pro zrušení testování.....	30
3. 4. 1. Testování na čistých a nečistých zvířatech	32
3. 5. Alternativy testování na zvířatech.....	34
3. 5. 1. Umělé buňky	35
3. 5. 2. Lidské tkáně	35
3. 6. Přehled počtu zvířat využitých pro testování v ČR.....	37
Závěr.....	38
Příloha	40
I. Ochrana zvířat.....	40

I. I. Právní předpisy	40
I. I. I. Právní úprava v rámci ČR	41
I. I. II. Právní úprava v rámci EU	41
II. Organizace na ochranu zvířat	42
Literatura	45
Online zdroje	47

Úvod

Hlavním tématem této bakalářské práce je postoj současné společnosti ke zvířatům a jejich právům. Cílem práce bylo zjistit, jak se lidé chovají v současné době ke zvířatům a jaké místo tyto bytosti zaujímají ve společnosti. Zvířata jsou již od pravěku nedílnou součástí lidských životů. V průběhu let si je lidé ochočili, domestikovali a věděli, že jsou zdrojem obživy nebo pomoci. V současné době se ale čím dál častěji setkáváme s větší citlivostí vůči zvířatům bez rozdílu toho, o jaký druh zvířete se jedná. Hlavní myšlenkou práce je poukázat na kulturní rozdíly v pojmání zvířat.

Práce se člení do třech hlavních kapitol, ve kterých bude postupně představena výzkumná otázka „postoj současné společnosti ke zvířatům a jejich právům.“ První kapitola je věnovaná kulturologickému pojetí čistoty a nečistoty podle Mary Douglasové, která je představitelkou symbolické antropologie. Symbolika čistoty a nečistoty se vyskytuje v každé kultuře. Rozhodla jsem se proto aplikovat tuto symboliku na pojetí zvířat v kulturách východního a západního světa.

Nejvýznamnější z východních kultur jsou například Indie nebo Čína. Kromě geografie, historie nebo filozofie, hraje v kultuře důležitou roli náboženství, které taktéž utvářelo a stále utváří charakter daných kultur. Typická náboženství jsou v těchto lokalitách hinduismus, buddhismus a islám. Hovoříme-li o západních kulturách, geograficky myslíme primárně Evropu, kterou z historického hlediska ovlivnilo antické Řecko a Řím, a Ameriku nebo Austrálii. Tyto kontinenty jsou nábožensky utvářeny převážně křesťanstvím nebo judaismem, ovšem lidé ze západu bývají také často ateisti, což je ve východních kulturách téměř nemožné.¹ Rozdíly mezi pojetím východních a západních kultur budou vysvětleny ve druhé kapitole.

Druhá kapitola poukazuje na rozdílnou hodnotu zvířete ve společnosti východních a západních kultur. Východní kulturu lze kromě výše zmíněného klasifikovat jako tradiční „rovnostářskou.“ Lidé lpí na tradicích, jsou silně věřící a žijí v jiných diametrálně odlišných podmínkách než lidé ze západních kultur. Kromě hodnot kultury také utváří například i geografie. Lidé z tropické východní Indie mají v mnohém odlišné pojetí světa než například občané industrializovaného Německa. Detailní rozčlenění na východní a západní kultury je

---

¹ The Differences Between East And West In Terms Of Culture And Education. *Global From Asia: Build An International Empire From China, Hong Kong & Asia!* [online] Copyright © Shadstone Limited 2013 [cit. 17.11.2020]. Dostupné z: <https://www.globalfromasia.com/east-west-differences/>.

vysvětleno v úvodu druhé kapitoly. Ve východních kulturách se primárně setkáváme s pojetím zvířete jako věci. Východní pojmání je velmi ovlivněno náboženstvím a právě klasifikací na čistá a nečistá zvířata, ačkoliv podle Mary Douglasové se toto děje i v západních společnostech. Nejčastěji se s tímto dělením setkáváme právě v souvislosti s náboženstvím. V západní kultuře jsme svědky až patologického chování ke zvířatům. Naše přehnaná péče o ně a zvýšená citlivost vůči nim je v poslední době typickým znakem. Dělení na čistá a nečistá zvířata není v západních kulturách tak striktní. Co je ale vlastní především západním kulturám, je testování na zvířatech, kterému se obsáhle věnuje poslední kapitola.

Třetí kapitola patří testování na zvířatech. V úvodu kapitoly stručně představím historii pokusů, na kterou naváže zacházení s pokusnými zvířaty, a konkrétní testy. Nejvíce v podvědomí společnosti figurují testy například při testování léčiv. Testy však nemusí být nutně fyzické, proto kromě konkrétních fyziologických testů budou zmíněny i psychologické pokusy páchané na primátech. V současné době věda začíná objevovat a pracovat s možnými alternativami, které by do budoucna mohly kompletně testy na zvířatech nahradit. S tím je spojená i kritika „zavedených“ pokusů, což následně vysvětlím. Tyto varianty jsou také součástí třetí kapitoly.

V závěru práce je příloha. Do přílohy jsem uvedla právní ochranu týkající se zvířat, její historický vývoj a následně právní úpravu v rámci České republiky a Evropské unie. S ochranou práv zvířat souvisí také organizace bojující za jejich práva. Ty světově a celorepublikově nejvýznamnější jsou představeny na konci přílohy.

1. Symbolická antropologie

Symbolická antropologie se jako myšlenkový proud v antropologii začíná objevovat v šedesátých letech 20. století. Kultura je z pohledu symbolické antropologie považována za autonomní znakový systém, kterému se dá porozumět analýzou symbolů užívaných v dané kultuře. Inspirací pro vznik symbolické antropologie byly rozvíjející se humanitní obory, především však navázala na již zavedené tradice funkcionalismu a strukturalismu.

1. 1. Mary Douglasová

Mary Douglasová byla jednou z nejvýznamnějších britských antropoložek. Její myšlení bylo velmi ovlivněno Edwardem Evansem-Pritchardem, zástupcem strukturálního-funcionalismu, který byl jejím učitelem. Ve svých dílech se Mary Douglasová opírala o myšlenky Émile Durkheima a Clauda Lévi-Strausse, přesto je její myšlení zásadně ovlivněno britskou strukturálně-funcionalistickou školou. Mary Douglasová podnikla rozsáhlé terénní výzkumy v afrických kmenech a mezinárodního uznání se jí dostalo za vydání děl *Purity and Danger* (Čistota a nebezpečí) a *Natural Symbols* (Přirozené symboly). Ovlivnila novodobé antropologické myšlení, které přesahovalo i do jiných humanitních oborů. Mary Douglasová se v díle *Purity and Danger* zabývá otázkou nečistoty jako kulturního konstruktů, který se objevuje v každé kultuře, nicméně je nutné tyto jevy zkoumat v širokém společenském kulturním kontextu.²

1. 1. 1. Teorie čistého a nečistého

Teorie Mary Douglasové měla velký mezioborový přesah. Vliv měla na religionistiku, ale koncept nečistého jako nemístného nebyl původně směřován na náboženský kontext. Autorka se snažila o definici univerzální kulturní teorie, která by překonala rozdělení na posvátné a profánní, jak to známe již od Émile Durkheima. O jejím úspěchu není pochyb, neboť teorie nečistého přesáhla i mimo antropologické a religionistické pole, například do filosofie, vědy a techniky nebo umění.

Mary Douglasová přispěla i další myšlenkou – otázkou stejnosti a rozdílnosti (a spíše stejnosti) „primitivních“ a „moderních“ společností. Jelikož Douglasová považuje teorii

---

² DOUGLAS, Mary. *Čistota a nebezpečí: analýza konceptu znečištění a tabu*. Praha: Malvern, 2014. ISBN 978-80-87580-91-2. str. 7-13.

nečistého jako kulturní univerzálii, podrobila i západní „moderní“ kulturu antropologickému zkoumání. Zatímco do té doby jsme byly svědky především zkoumání převážně primitivních kultur, Douglasová popřela dichotomii „primitivních“ a „moderních“ společností a zaměřila svou pozornost na západní společnosti. Přínosem je důkaz, že antropologické metody lze aplikovat kdekoliv a kdykoliv.³

Lze si uvést určitý příklad. V kulturách, kde vládne jisté potravinové tabu - jako například Indie nebo státy, kde se vyznává islám - si kultury tímto udržují svoji jedinečnost a originalitu. Náboženská potravní tabu vypovídají o lidech to, že udržování celistvého obrazu světa skládající ho ze sdílených symbolů, je důležité stejně tak, jako je potřeba jídla. Paradoxní je ovšem fakt, že když lidé lpí na srozumitelnosti a formě, tak ukazují tak křehkost a zranitelnost, což ohrožuje jejich kulturu.⁴

Mary Douglasová také provedla analýzu nečistých potravin v židovské kultuře. Stejně jako v islámu, i zde se zakazuje konzumace vepřového masa. Autorka se však domnívá, že tento zvyk nesouvisí s ekologickou ani s biologickou determinací, ale některým zvířatům něco jejich požitelnost znesvěcovalo a tím se stala nečistá.⁵

Kategorie nečistoty je v podstatě kulturní univerzálie.⁶ V každé kultuře či společnosti se vyskytuje symbolika čistých a nečistých věcí a může se jednat o nečistotu z různých hledisek – ekologického, sociálního, biologického nebo náboženského – ale především je to spojené s udržováním řádu. Nečisté nám totiž potvrzuje řád a v náboženství se s tím setkáváme nejčastěji. Tato náboženská symbolika je vlastní východním náboženstvím, jako je hinduismus a islám. S nečistotou z ekologického hlediska se primárně setkáváme u západních kultur.

Nečistotu v dnešním smyslu chápání můžeme nazvat nepořádkem. Absolutní nečistota neexistuje, existuje pouze ve vnímání zúčastněného. Nečistota narušuje řád, proto snaha se jí zbavit je pozitivním projevem snahy o uspořádání vlastního prostředí.⁷

---

³ Tamtéž, str. 248-250.

⁴ ERBAN, Vít. *Kategorie „nečistého“ v symbolické antropologii Mary Douglasové.* [online] Copyright © [cit. 07.11.2020]. Dostupné z: <http://www2.tf.jcu.cz/~erban/douglas.pdf>.

⁵ Biologickou determinací chápeme potencionální zažívací problémy. Ekologickou determinací případné problémy a komplikace s chovem vepřů.

⁶ Odborné označení pro prvky, které jsou společné pro všechny lidské kultury.

⁷ DOUGLAS, Mary. *Čistota a nebezpečí: analýza konceptu znečištění a tabu.* Praha: Malvern, 2014. ISBN 978-80-87580-91-2. str. 36.

1. 2. Nečisté jako kulturní konstrukt

V přístupu Mary Douglasové si vysvětlujeme nečistotu jako něco, co je *nemístné*, což popsala v knize *Purity and Danger* (Čistota a nebezpečí: analýzy pojmu poskvrnění a tabu). Sama si to uvědomila při návštěvě koupelny ve starém domě, která sice byla z hygienického hlediska čistá, ale z kulturního hlediska byla pro Douglasovou nezvyklá a nesystematická. Některé věci ji přišly nemístné, nefunkční a pro ni v danou chvíli „nečisté.“ Na základě tohoto poznatku došla k myšlence, že špína jako taková je kromě ohrožování lidského zdraví také hrozbou pro systém. Pro naplnění potřeby cítit se „čistě“ je nutné předělat okolí tak, aby odpovídalo našim čistým pocitům.⁸

Nečistota není jedinečný a kulturně izolovaný jev. Symbolizuje morální meze i v rámci hierarchicky uspořádaných společností, protože strach z „ušpinění“ je nejsilnější ve společnostech s přísným společenským rozdělením.⁹ Jako příklad strachu z této nečistoty bych uvedla chování ke zvířatům hinduistů a muslimů. Lidé vyznávající tato náboženství nemohou v žádném případě zasahovat do života zvířat a ani je zabíjet, jinak by si mohli pošpinit karmu, jelikož víra a výše zmíněný strach jim to nedovolují i z důvodu silné hierarchické struktury.

Typické pro lidské chování a vnímání je snaha držet se vytvořeného a pevně organizovaného kulturního řádu a nepřekračovat jeho hranice. Lidská touha po zřetelnosti a jednoznačnosti nás vede k tomu, abychom minimalizovali nečistotu, která narušuje organizovanost naší reality. Z tohoto hlediska například nemusí být za nečistou považovaná obuv obecně, ale pouze obuv položená na jídelním stole: „*Ke znečištění dochází v okamžiku, kdy daný jev, událost nebo čin vykazují takové atributy, které překračují hrance vymezené klasifikačním systémem.*“ Tím se narušuje stabilita určité společnosti, protože právě skrze klasifikační systémy se společnost formuluje.¹⁰

Klasifikace nečistoty je tedy kulturním konstruktem, díky němuž různé společnosti eliminují to, co je nečisté, nesystematické a narušuje sociální řád.¹¹ Pokud chápeme nečistotu jako nemístnou, musíme k ní přistupovat skrze porozumění řádu. V případě, že chceme

---

⁸ SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8. str. 558.

⁹ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie: (encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleoantropologie, sociální a kulturní antropologie)*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0337-3. str. 528.

¹⁰ DOUGLAS, Mary. *Čistota a nebezpečí: analýza konceptu znečištění a tabu*. Praha: Malvern, 2014. ISBN 978-80-87580-91-2. str. 246.

¹¹ SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8. str. 558-559.

zachovat řád, nečisté nesmí být jeho součástí. Uznání a pochopení tohoto faktu je prvním krokem k porozumění symboliky znečištění. Toto tvrzení je univerzální a lze ho aplikovat jak na primitivní, tak na moderní kultury, protože všichni jsme podřízeni stejným pravidlům.¹²

Dle názoru Douglasové si kultury a společnosti vytvářejí systém, který je pro příslušníky oné kultury závazný. Ty elementy, jež jsou pro kulturu těžko pochopitelné, mohou být z těchto důvodů klasifikované jako odpadní a nečisté, ale těmto se nevyhýbáme z hygienických důvodů, ale spíše ze symbolických. Důvodem je strach z porušení řádu. Interkulturní hrozba nečistoty ovlivňuje společnost od individuálních zvyků po náboženství. Nečistota je pro kulturu svým způsobem důležitá, neboť v ní má specifické postavení, které hraničí s paradoxem a anomíí, ale zároveň potvrzuje řád. Je jasnou součástí, ale zároveň mimo kulturu - utváří jí, ale přesto ohrožuje.¹³

Výše uvedenou teorii o nečistém aplikuji na pojetí čistých a nečistých zvířat ve východních a západních kulturách, přičemž kultury budou zkoumány převážně z náboženského hlediska. Konkrétními příklady budou zprvu východní kultury - hinduismus v Indii a islám, jelikož tato náboženství jsou ve východních kulturách zastoupena nejvíce. Na východní pojetí volně naváže pojetí zvířat na západě. Postoj současné západní společnosti ke zvířatům je hlavním tématem předkládané práce.

---

¹² DOUGLAS, Mary. *Čistota a nebezpečí: analýza konceptu znečištění a tabu*. Praha: Malvern, 2014. ISBN 978-80-87580-91-2. str. 78-79.

¹³ ERBAN, Vít. *Kategorie „nečistého“ v symbolické antropologii Mary Douglasové*. [online] Copyright © [cit. 07.11.2020]. Dostupné z: <http://www2.tf.jcu.cz/~erban/douglas.pdf>.

2. Vztah ke zvířatům v kulturních kontextech

V každé světové kultuře mají lidé odlišné vztahy ke zvířatům. To, co je pro jednu naprosto běžné, se v jiné může považovat za nepřijatelné. Jako příklad bych ráda uvedla rozdíl mezi východními kulturami a západní společností. Východními kulturami rozumíme země z Blízkého či z Dálného východu.

2. 1. Východní kultury

Situace ve východních kulturách je velkým tématem, proto do této kapitoly zahrnu jen nejvýraznější a známé body v pojmání zvířat kultur z východu. Pro začátek uvedme Indii a hinduismus. V tradiční zemědělské Indii mají lidé ke zvířatům velmi blízko a to nejen z hospodářských důvodů. Zvěř, jako krávy nebo psi se tam volně pohybují i ve městech. Kráva pak je pro Indu posvátným zvířetem, tudíž má jistá privilegia a psi se tam na rozdíl od Evropy nechovají pouze jako domácí mazlíčci.¹⁴

Posvátnost krávy pozitivní vliv na ekologii. Krávy se v Indii mohou volně pohybovat, mohou se pást kdekoli a to i v centru měst. V každé rodině je pro užitek a většina z nich má svého majitele.¹⁵ Hinduistům náboženství zakazuje zabíjení zvířat, nicméně, mluvíme-li o týrání, tak to už takovým hříchem není. Hinduismus výhradně zakazuje pouze zabíjení krav.¹⁶

K ostatním domácím zvířatům Indové nemají vztah. Psi a drůbež jsou považováni v symbolické rovině za nečisté, protože se po ulicích živí odpadky nebo výkaly. Drůbež je také spojována s muslimy, což může být další z důvodů, proč Indové odmítají konzumovat drůbeží maso. Konzumace vepřového masa se nezakazuje, ale v Indii jsou symbolem pro lidi z nejnižších kast.¹⁷

Další výraznou skupinou jsou muslimové. Pro muslimy jsou nečistým zvířetem prasata a jejich maso je zakázáno jíst. Zákaz konzumace vepřového masa se do islámu přenesla ze zkušeností starověkých národů, které na Předním východě věřili, že v jejich

---

¹⁴ KOMÁREK, Stanislav. *Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-8020-019-042. str. 90.

¹⁵ MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN 978-80-86429-25-0. str. 134.

¹⁶ Bezhlavý slon a posvátná kráva: drsný život zvířat v mytické realitě. A ještě drsnější ve skutečnosti - National Geographic. *National Geographic* [online] Copyright © [cit. 24.03.2020]. Dostupné z: <https://www.national-geographic.cz/clanky/posvatna-krava-a-bezhlavý-slon-drsny-zivot-zvirat-v-myticke-realite-a-jeste-drsnejsi-ve-skutecnosti.html>.

¹⁷ KOMÁREK, Stanislav. *Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-8020-019-042. str. 90 – 91.

klimatických podmínkách jsou prasata přenašeči nemocí, tudíž se prase stává symbolem nečistoty.¹⁸ Největšími oblíbenci jsou koně, snad i proto, že je měl v oblibě i samotný Mohamed, a kromě koní jsou oblíbené také kočky. O psech se to dá říct jen výjimečně a spíše jen v případě, že jsou ze zahraničí přivezeni třeba chrti. Psi však obecně platí potulná a nečistá zvířata.

Muslimové v žádném případě nezasahují do života zvířat, protože jim to nepovoluje víra stejně jako hinduistům, ale zabít zvíře mohou v případě, že je určeno ke konzumaci, anebo se jedná o škůdce. Zvířatům zabítým za účelem konzumace, jen prvně podřezána krční tepna, následně je zvíře obráceno hlavou k Mekce.¹⁹ Musí být zabita podle „halal“ standardů. Akt zabití smí provádět pouze příčetný dospělý muslim a v případě, že tak bude konat někdo, kdo nesplňuje podmínky příčetnosti, tak se nebude jednat o halal. Podřezávat se musí ostrým nožem a odřezávání jakýchkoli částí těla je nepřipustné až do momentu, dokud není zvíře kompletně mrtvé. V procesu vykonávání musí zaznít jméno boha Alláha.²⁰ Zvíře by při úkonu nemělo trpět a zabití by nemělo být vykonáno zbytečně.

Zajímavé je, že hinduisté i muslimové nezasahují do života zvířat, nechávají je žít je jejich vlastním životem a to i v případě, kdy zvíře výrazně trpí nebo umírá. Z evropského pohledu bychom řekli, že se zvíře evidentně trápí a že bylo by lepší ho dalšího dlouhého trápení ušetřit utracením. To však není případ hinduistů a muslimů.

V neposlední řadě bych ráda zmínila čínskou kulturu, která byla výrazně ovlivněna filozofií Konfucia. Tento myslitel považuje ve svém učení člověka za středobod dění a předpokládá něžné zacházení s člověkem a plnění povinností vůči němu. Konfucius sice hájil zvířata, ale vždy upřednostňoval člověka před zvířetem a striktně se držel kulturních a náboženských tradic. V Číně jsou však v současnosti i představitelé jiných náboženských a myšlenkových směrů.

V této úvodní kapitole jsme si uvedli vztah východní kultur ke zvířatům a objasnili jsme si tak za jakých okolností a v rámci jakých podmínek jsou jednotlivá zvířata vnímána jako privilegovaná nebo neprivilegovaná. Toto dělení se odráží ve statusu zvířat v rámci dané společnosti a konkrétní zacházení s konkrétním zvířetem není žádnou samozřejmostí, nýbrž

---

¹⁸ MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*. Praha: Dingir, 2016. ISBN 978-80-86779-42-3. str. 180-181.

¹⁹ KOMÁREK, Stanislav. *Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-8020-019-042. str. 87-98.

²⁰ Islamic Method of Slaughtering – Department of Halal Certification EU. [online] Copyright © 2020 [cit. 06.11.2020]. Dostupné z: <http://halalcertification.ie/islamic-method-of-slaughtering/>.

kulturně podmíněný vztah. Obecně ale platí, že východní kultury od nepaměti uctívají živou přírodu a mají o ni zájem.

2. 2. Západní kultury

V západních kulturách se v průběhu let a staletí postavení zvířete proměňuje. V této kapitole bude uveden vývoj, protože v průběhu lidského vývoje žili lidé v mytické představě, že vztah mezi lidmi a zvířaty byl idylický a to až do doby průmyslové revoluce ve druhé polovině 18. století. Pomyslnou propast vytvořil počátek živočišné velkovýroby a vivisekce.²¹

2. 2. 1. Tradiční západní pojetí a rozdíly mezi zvířaty a lidmi

Ve středověku se zvíře považovalo za níže postaveného. Lidé žili v blízkém vztahu se zvířaty, dávali jim jména nebo s nimi hovořili. Na druhou stranu je krutě využívali pro práci. V tomto případě se jasně promítá podstata hierarchie, která ve středověku hrála důležitou roli. V novověku se vztah ke zvířatům diverzifikuje. Na jedné straně lidé hojně zvířata chovají jako domácí mazlíčky, pro které udělají cokoli, dále jako užitková zvířata, která se využívají na těžkou práci. Vztahy k nim lidé nemají žádné, protože často bývají předmětem těžké práce to v rámci zpracovatelského průmyslu. Další specifickou skupinou zvířat jsou zvířata chovaná výhradně pro laboratorní účely. S těmito zvířaty je velmi krutě nakládáno. S krutým zacházením se setkáváme i mimo laboratoře a to při živočišné výrobě. Tyto neetické postupy společnost omlouvá tak, že jsou důležité pro potřeby vědy nebo lidského vývoje.

„Tradiční evropský postoj je hluboce panský. Předpokládá především vlastní nadřazenost všem ostatním, jak mimoevropským národům, tak mimolidským bližním.“²² Zvířata jsou metaforicky naši bližní, protože i lidská rasa je původně živočišná. Rozdíly vnímání a chování nemusí být tak markantní, např. podobnost shledáváme ve vnímání bolesti, radosti, strachu a dokážeme i citově přilnout. Nemůžeme ale srovnávat zvířecí a lidské schopnosti a dovednosti, jelikož například dovednost psát je vlastní pouze lidem. Jistou podobnost lze shledat v řeči nebo ve způsobu dorozumívání.

---

²¹ V doslovném překladu z latiny to znamená řezání za živa. Na zvířatech je prováděna při plném vědomí a bez použití jakýchkoli znecitlivujících látek.

²² KOHÁK, Erazim. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. 2., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 808-5850-869. str. 30-32.

Když opomeneme fyziologické rozdíly, které jsou na první pohled patrné, velký rozdíl mezi námi je například schopnost používat jazyk: „*Být člověkem, resp. chovat se jako člověk, to znamená v našem obrazu světa především umět mluvit, tj. komunikovat, domluvit se s ostatními o podstatných (lidských) věcech, a navíc vytvořit (mezilidský) vztah. Řeč se chápe jako hlavní atribut lidství.*“²³ Do jisté míry i zvířata používají nějaký „svůj“ jazyk, protože mají jisté dorozumívací schopnosti, ale mezi naší a jejich komunikací jsou značné rozdíly. Zvířata třeba neartikulují a nemají narativní schopnost. Hlavní úlohou zvířecího jazyka je vyjadřování emocí, díky němuž zajišťují sociální soudržnost smečky nebo skupiny. Abychom potvrdili toto tvrzení, lze uvést příklad, kdy sdělné rysy zvířecích jazyků mohou být dokonalé a přesně vyjádřit upozornění typu „pozor, dravec ve vzduchu,“ ale chybí schopnost vytvořit příběh jako „to jsem včera viděl dravce, jakého snad ještě nikdy.“ Druhá věta je typická pro jazyk lidský. Jsou tam jasné časové údaje, které si zvířata neuvědomují.²⁴

Lidská řeč je uskutečňována hlasem, skrze něj jsme schopni vyjádřit své nálady, city, emoce a určitým způsobem reagovat na dané situace. Prostřednictvím hlasu mimo jiné vyjadřujeme smích, pláč nebo křik. Křik lze klasifikovat jako neverbální složku lidské komunikace, která nás může na první pohled úzce spojovat se zvířaty. Ta, jak jsem již psala výše, používají pudový neartikulovaný jazyk.²⁵

Řeč zvířat nelze jednoduše definovat. Jisté je, že se nesoustředí pouze na zvukový přenos informací. Důležitým faktorem při zvířecím dorozumívání jsou neverbální znaky v podobě vyceněných zubů i naježených chlupů. Takovéto vystupování evokuje boj. Oproti tomu například svatební tanec jestřába sděluje jeho protějšku zalíbení a případné páření. Ve zvířecí komunikaci jsou stěžejními nástroji ocas a uši. Každý z těchto komunikačních prostředků má v různých polohách a pozicích jiné významy, např. boj nebo zalíbení, jak je uvedeno v případě jestřába. Tento styl dorozumívání používají zvířata primárně ve dne, kdy se navzájem vidí a z gest mohou číst, co se jim druhý snaží „říct.“ Postoj těla, držení uší nebo poloha ocasu mají nejdokonaleji vyvinuti savci a ptáci.

Lidé si dokonale předávají informace konkrétního i abstraktního rázu, ale hovoříme-li o řeči zvířat, ta je konkrétní vždy a souvisí s okolím zvířete nebo jeho stavem. Toto je zásadní

---

²³ VAŇKOVÁ, Irena. *Nádoba plná řeči: (člověk, řeč a přirozený svět)*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1122-8. str. 256.

²⁴ KOMÁREK, Stanislav. *Příroda a kultura: svět jevů a svět interpretací*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1582-2. str. 54.

²⁵ VAŇKOVÁ, Irena. *Nádoba plná řeči: (člověk, řeč a přirozený svět)*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1122-8. str. 177.

rozdíl mezi zvířecím a lidským dorozumíváním. Zvířata zkrátka nejsou vybavena schopností abstraktního myšlení.²⁶ Některá zvířata, většinou ptáci, jsou schopni si v průběhu života osvojit nějaké lidské fráze. Zvířata však naučené fráze používají ke komunikaci bez vlastní vynalézavosti. Zajímavé je, že při pokusech se primáti naučili posunkovou řeč pro hluchoněmé, komunikaci s počítačem, přiřazování barev nebo významy slov. Ve výsledku pokusu toho zvládali věci, co zvládají tři až čtyřleté děti.²⁷ Toto jsou jisté důkazy o tom, že jsou zvířata schopna se naučit lidské řeči, ale to není předmětem předkládané práce.

2. 2. 2. Současné západní pojetí

Možných odpovědí na otázku „Jaké je postavení zvířete současné v západní společnosti?“ se naskytá několik. Někdo považuje zvířata jako vývojově a druhově nižší, někdo jako víceméně sobě rovné jedince. Tento přístup je však typický pouze pro západní kultury.²⁸ Kromě upřednostňování zvířat se západní společnost potýká s problémem jeho pojetí, jako esteticky přijatelné bytosti, jehož typickým příkladem jsou psi, kočky, či jinak šlechtěná zvířata. Mimo estetickou kategorii jsou plazi, hmyz nebo dokonce i domestikovaná zvířata, jako slepice nebo vepři, vůči nimž se lidé stále chovají krutě a to i v případě zvířat přímo chovaných jako jatečných.²⁹

Z těchto tvrzení lze odvodit, jaká zvířata jsou pro současnou západní společnost přijatelná – tedy čistá, a která nepřijatelná – nečistá. Mezi čisté a přijatelné lze zařadit ty druhy, které jsou běžně chovány jako domácí mazlíčci – psi, kočky, zakrslí králíci, morčata, plazi, nebo užitková zvířata, jelikož ta jsou dovolena konzumovat. Na západě lze bez výčitek konzumovat vepřové, hovězí, skopové či drůbež, ale mezi nečisté lze zařadit některé druhy hlodavců, jako jsou krysy, potkani či jinak neestetická zvířata. V tomto případě se jedná o doslovnou nečistotu, jelikož tato zvířata žijí v kanalizacích a jsou symbolem nečistého.

Se zvířaty jsou lidé v kontaktu méně a jejich původní místa zaujaly stroje. Na polích už jsou zřídka vidět koně – jejich úlohu přebrala zemědělská technika v podobě traktorů. Hospodářská zvířata proto nyní bývají chovaná za účelem konzumace a lidem tudíž nejsou již tolik blízká. Trendem je chov takových „čistých“ zvířat, která klasifikujeme jako domácí

---

²⁶ MOROZOV, Vladimír Petrovič a KOZÁKOVÁ, Libuše *Jak se dorozumívají zvířata*. Praha: Lidové nakladatelství, 1987 ISBN 26-038-87. str. 8-12.

²⁷ KOMÁREK, Stanislav. *Příroda a kultura: svět jeví a svět interpretací*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1582-2. str. 54.

²⁸ JEMELKA, Petr. *Bioetika*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4626-9. str. 53-54.

²⁹ Tamtéž.

mazlíčky, mezi ně patří psi, kočky, hlodavci nebo obojživelníci, a pokud zvíře s lidmi žije v domácnosti, mají tendence ho brát jako plnohodnotného člena rodiny. Odtud vyplývá moderní dilema, zda zvířata brát jako stroje a věci, co slouží člověku, anebo s nimi soucítit. Jako příklad bych uvedla koně. Kůň je zvířetem, které bývalo součástí rodin a výrazně pomáhalo s hospodářstvím nebo dopravou. Zde se hodí přijmout fakt, že byť zvíře mělo nezastupitelnou roli v práci, pro kterou bylo využíváno, mohlo zastávat i roli domácího mazlíčka.

I když původně zvířata byla jen jako postavy v mýtech, dnes se jejich symbolika promítá i do běžného života do odvětví zábavy a spotřeby. Jejich životy jsou častěji medializované v dokumentárních filmech, anebo nám jsou zprostředkovány při návštěvách zoologických zahrad. V západních civilizovaných kulturách jsme se zvířaty seznamování vlastně už od dětství. Tyto zkušenosti vedou k tomu, jaký v budoucnosti bude náš vztah ke zvířatům.³⁰

Domácí mazlíčci jsou nedílnou součástí „čisté“ domácnosti a jsou považováni za členy rodiny. Lidé s nimi běžně tráví svůj volný čas, věnují se jim a v některých případech je zvíře natolik součástí člověka, že se slaví jeho narozeniny. Také po jeho smrti lze dát zvíře zpopelnit a důstojně pohřbít. Přítomnost domácích zvířat v lidských životech má pozitivní vliv a lidé mající domácího mazlíčka se díky němu neizolují a lépe se vypořádávají se samotou. Přítomnost zvířete v domácnosti může snižovat hladinu cholesterolu, riziko vzniku deprese apod., což jen potvrzuje dělení na čisté a nečisté. Možná proto se později zvířata začala využívat i při léčebných terapiích. Nejznámější a v Česku nejrozšířenější je canisterapie.³¹ Jedná se o způsob terapie nebo léčby pomocí kontaktu psa s člověkem, jehož přítomnost má na jeho psychický, fyzický i sociální stav pozitivní vliv. Nejčastěji se aplikuje v oblasti psychologie a sociologie, kde pomáhá člověku se vypořádat s citovými problémy. Primární úlohou je především motivace člověka ke změně prostřednictvím psychické pohody. Canisterapii lze využít jako podpůrnou psychoterapeutickou metodu zlepšující řešení situací, kde klasické metody již nefungují. Často se tak děje při navazování kontaktů s lidmi, kteří s jakéhokoli důvodu stěží komunikují.³²

---

³⁰ VANDROVCOVÁ, Tereza. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-8073-874-568. str. 22-23.

³¹ Tamtéž.

³² GALAJDOVÁ, Lenka. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-789-3.

Mnozí z nás si ale neuvědomují, že až přehnanou láskou ke zvířatům jim ubližujeme a ona trpí. Často se setkáváme s obézními tvory a to z toho důvodu, že je majitelé překrmují, aby jejich domácí zvíře hlady nestrádalo. Dalším problémem jsou často děti, jelikož jednají úměrně svému věku a neví, jak se ke zvířatům chovat. Jejich chování by se dalo označit i za týrání, a to jak vědomé, tak nevědomé - například tahání kočky za ocas nebo králíka za uši. Zvířata také bývají nechtěným nebo nevhodným dárkem. Zaznamenáváme případy, kdy lidé tuto situaci řeší uvázáním psa v lese, vypuštěním z auta v pustině nebo pohozením do kontejneru.³³ Abychom se o zvířata správně starali, je nutné jim v první řadě správně porozumět, poznat jejich reakce, protože většina zvířat se lidí bojí. Postupným domestikováním některých druhů však tento strach pomíjí - jako vztah člověka a psa.³⁴

Jak jsem již zmínila výše, současná společnost se zvířaty soucítí a bere na ně ohled, ale ten leckdy bývá až přehnaný. Je v pořádku, že člověk má své domácí zvíře rád, ale přeci jen, je to pořád zvíře s odlišnými potřebami od těch lidských. Toto pojetí domácích mazlíčků v praxi vypadá následovně: *„ubohá luxusní zvířata se stávají objektem péče svých rozmlsaných pánů. Jenomže navoněný a nakadeřený pes, který právě vychází ze svého masážního salónu, určitě není tak blažený, jak si jeho panička myslí.“*³⁵

Kromě přehnané lidské péče a soucitu, se zvířata stávají velkým byznysem. Příkladem jsou cirkusy nebo zoologické zahrady. Ani jedno z těchto zařízení není pro zvířata vhodné, ale nutno uznat, že v zoologických zahradách je o zvířata lépe postaráno. Nejsou nucena cestovat v klecích, podstupovat výcvik a v závěru se za bouřlivého potlesku diváků předvádět před zaplněným šapitó. Co se ale ve společnosti také nezřídka objevuje, jsou množírny. Množírny se nejčastěji týkají speciálních plemen psů a koček. Mezi psími plemeny jsou to převážně čivavy, jorkššíři teriéři či border kolie. Lidé za vidinou zisku drží psy na malém prostoru, v klecích, výkalech, feny jsou březí vícekrát do roka a vrhy čítají vyšší počty štěňat, než bývá obvyklé.

Na druhé straně na západě znají lidé zvířata nejčastěji jako potravinu. Se zvířaty chovanými pro konzumaci se často špatně zachází, jako například se slepicemi v klecích. Nosnice se v klecích chovají pouze z praktického hlediska. S klecemi se snadněji manipuluje, sbírají se vejce nebo se uklízí. Nicméně na každou slepici připadá osobní prostor zhruba o

---

³³ ŠILER, Vladimír. *Etika ochrany zvířat*. Ostrava: Scholaforum, 1996. ISBN 80-86058-28-x. str. 8.

³⁴ WEBSTER, John. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji: praktický přístup k nápravě problému naší vlády nad zvířaty*. Praha: Práh, 2009. ISBN 97-880-725-226-44. str. 165-167.

³⁵ ŠILER, Vladimír. *Etika ochrany zvířat*. Ostrava: Scholaforum, 1996. ISBN 80-86058-28-x. str. 8.

velikosti krabice od bot. Tím se jim ztěžuje žití a nemohou se chovat přirozeně. V září 2020 se ale Poslanecká sněmovna České republiky zabývala návrhem zákona o zákazu klecového chovu. Senát pak 13. listopadu 2020 schválil zákaz klecového chovu od roku 2027.³⁶

Chovy bývají většinou masové, jen ve Spojených státech amerických se každoročně porazí asi sto milionů kusů dobytka.³⁷ Nevybíravé podmínky zvířat, která jsou určena ke konzumaci, si ani neuvědomujeme. To proto, že známe pouze finální produkt se štítkem „hovězí“ nebo „kuřecí“, pokud si zde můžu dovolit toto zjednodušení. Už takto zavádějící název v nás neevokuje detailní představu krávy nebo slepice (v případě, že není štítek doplněn o piktogram zvířete). Jedná se o dokonalou formu verbálního maskování. Zneužívání zvířat určených ke konzumaci si neuvědomujeme, jelikož nejsme přímými účastníky tohoto procesu, ale spotřebitelé, kterým jsou tyto praktiky neznámé nebo dokonce i utajované.

Málokdo z nás si dokáže jasně představit celý proces chovu a zabíjení. Tradiční styl farmaření se změnil a farmáři už nejsou pouze venkované. Konzumní společnost a velkovýroba proměnila v posledních desítkách let původní farmaření na obchod. Velké korporace dnes ovládají většinu farmářského trhu a menší farmářské společnosti nebo soukromí zemědělci se musí přizpůsobit a z farem se staly velkofarmy, které připomínají tovární výrobu.³⁸ Zvířata mají od narození bídné životní podmínky a považují se v přeneseném slova smyslu za stroje. Krávy nebo ovce nemají možnost velkého a volného výběhu, staly se z nich stroje na mléko a telata či jehňata jim jsou často odebíraná velmi brzy. V případě, že již nemůžou plnit svou úlohu dojení mléka, jsou v přeplněných vozech posílány na jatka, kde jsou masově zabity.

Problémem je systém, který nám umožňuje vidět zvířata jako naše zdroje. Zdroje, jež jsou tu vždycky pro nás. Můžeme je konzumovat, geneticky manipulovat, využívat na sport nebo na nich vydělávat. Pokud přijmeme, že zvířata jsou jen naším zdrojem, je to z morálního a etického hlediska smutné a politováníhodné.³⁹

Lidský faktor se negativně promítá také v globální biodiverzitě. Lidská populace se neustále rozrůstá a tím čím dál více zasahuje do přirozeného života zvířat i rostlin. Kvůli tomuto fenoménu se přírodní populace pravděpodobně nenávratně zmenšuje. Jsme svědky

---

³⁶ Slepice - *Konec doby klecové*. Home - Konec doby klecové [online] Copyright © Copyright [cit. 17.08.2020]. Dostupné z: <http://konecdobyklecove.cz/slepice/>.

³⁷ SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh, 2001, 259 s. ISBN 80-7252-042-3. str. 105-107.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ CAHN, Steven M. a Peter J. MARKIE. *Ethics: history, theory, and contemporary issues*. 5th ed. New York: Oxford University Press, 2012. ISBN 978-0199-797-264. str. 893-895.

vymírání druhů. Do jisté míry je na vině expandující zemědělství, cestovní ruch, urbanizace atp. Dle odborníků se jedná o sice jednoduchý, ale ústřední problém, kdy je planeta přelidněná a obyvatelné půdy je pro všechny živočišné druhy málo. V důsledku tohoto přelidnění se velmi zvyšují požadavky na živočišné produkty, ať už se jedná o lékařské zkoumání nebo potravní nároky člověka.⁴⁰

Ačkoliv je jasné, že zvířata jsou živí jedinci a význam, který jim lidé připisují, je sociální konstrukt odvíjející se podle kontextů, v jakých se nachází. Proto může být jedno zvíře interpretováno v jednom prostředí naprosto odlišně, než v prostředí druhém. Konkrétně lze uvést – šimpanz v zoologické zahradě bude mít sociálně jiný význam, než šimpanz ve volné přírodě, anebo v laboratoři. Stejně tak i pes. Bude na něj nahlíženo jinak jako na domácího mazlíčka a jinak jako na předmět pokusu. Kvůli těmto konstruktům často nálepkujeme zvířata podle jejich účelu a role. Toto třídění do kategorií a nálepkování výrazně ovlivňuje způsob, jakým se k nim chováme.

Zobrazení na pokusných zvířatech je pro ilustraci naprosto přesné. Vyspělá úroveň vědy, byrokratický profil institucí nebo socializace pracovníků, umožňují zacházení se zvířaty, dovoluji si říct, až brutálním způsobem. Postupné odhalování a medializace praktik veřejnosti vede ke znepokojení (pozn. na tento popud vznikají organizace, které se snaží o osvětu veřejnosti; více v příloze), která se oprostila od klasických sociálních konstrukcí, jež jsou v tradičním laboratorním pojetí nezbytné. Z tohoto důvodu jsou v laboratořích nejčastějšími zástupci zvířata nižší hodnoty, potažmo nečistá, jako jsou potkani nebo myši, jelikož je veřejnost vnímá jako škůdce.⁴¹

V posledních letech citlivost vůči zvířatům narůstá, nicméně se stále chovají pro užitek (maso, mléko, vlna) a pořád se na nich provádí laboratorní pokusy při testování léků nebo kosmetiky. Loví se pro kožeshinu nebo lidské potěšení. A v tomto ohledu bychom mohli pokračovat – jedná se totiž o komodifikaci zvířat a jejich instrumentální využití, ačkoliv toto se týká spíše průmyslového nebo jiného podobného zpracování. Nynější společnost si začíná uvědomovat, že veškeré výše zmíněné úkony jsou nesprávné, neetické a nejsou v souladu se svobodou a právy zvířat. Více se problematice laboratorního testování a využívání zvířat věnuje následující kapitola.

---

⁴⁰ BEKOFF, Marc. *Na zvířatech záleží: biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem*. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-322-6. str. 29-30.

⁴¹ VANDROVCOVÁ, Tereza. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-8073-874-568. str. 75-80.

3. Testování na zvířatech

Velkým problémem z etického hlediska postavení zvířat je testování na zvířatech. Toto téma je v posledních letech velmi diskutované a společnost se k tomu stavěla různě. Nutno podotknout, že v dnešní době naštěstí narůstá názor, že jsou testy nemorální, zbytečné a bez užitku. Zvířata a jejich užívání jako biologického modelu, je významnou složkou výzkumů v biologii, medicíně, veterinářství i v zemědělství. S jejich pomocí lze získávat poznatky biologických zákonitostí nebo účinností látek a to jen prohlubuje komodifikaci a instrumentalizaci zvířat.

Dnešní doba co se experimentování na zvířatech týče, je jasným důkazem lidské druhové nadřazenosti. Pokusy jsou bolestivé, nepříjemné nebo psychicky devastující a ve většině případů nejsou užitečné ani pro lidi, ani pro zvířata. Nebývají výjimečné, jsou součástí a vědy.⁴²

Pohledy na čistotu a nečistotu laboratorních zvířat se mohou různit. Především jedná-li se o myši, krysy nebo potkany, dá se hovořit o nečistých zvířatech. Ve většině lidí tato zvířata vyvolají pocity ošklivosti a štítivosti, protože v běžném životě symbolizují nečistotu nebo nepořádek a jsou považována za škůdce. Proto nás možná tolik emočně nepobuřuje, když jsou testy prováděny konkrétně na těchto hlodavcích, jako testy na psech nebo králících. Psi nebo králíci mají totiž v životech lidí své místo, jelikož jsou hojně chováni jako domácí mazlíčci, a tudíž, jsou-li v roli testovaných zvířat, vyvolává to mezi lidmi pobouření nebo větší citlivost.

Ostatními druhy zvířat používané pro testování, jsou mezi mimo jiné hlodavce také krávy, kočky, žáby, slepice nebo ryby (více v tabulce - kapitola 3. 6.). Z kulturního hlediska žádné z těchto zvířat nebude lidem ze západního světa připadat nečisté. Dle mého názoru jistou nečistotu, anebo spíše poskvrnění, v nich uvidí po absolvovaných testech. Nemyslím tím poskvrnění symbolické, ale spíše psychické a to za předpokladu jisté lidské empatie vůči těmto tvorům a činnostem, jichž jsou součástí.

3. 1. Historie pokusů na zvířatech

Zde si dovolíme krátký historický exkurz. Historie pokusů na zvířatech byla už ve starověku, kdy lidé získávali poznatky o anatomii pomocí pitev zvířat, které předtím usmrtili. Pitvy přetrvávají i ve středověku, jelikož studovat lidskou anatomii pitváním lidí bylo

---

⁴² SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh, 2001. ISBN 80-7252-042-3. str. 47-48.

nepřípustné. Rozmach experimentů na zvířatech datujeme do druhé poloviny minulého století. Využívali se zejména jedinci žijící v okolí člověka, nebo zvířata chovaná pro zábavu.⁴³

I přes to, že trend pokusů na zvířatech v medicíně od dvacátého století klesal, jejich výsledky byly pro lékařské pokroky významné. Například inzulín by nebyl objeven bez pokusů na psech. Pokusy můžeme definovat jako „*zákroky na živých zvířatech nebo manipulace s nimi za účelem ověření vědecké domněnky a získání nových poznatků, stanovení diagnózy vývoje a ověřování biologického produktu včetně zjištění jeho účinku a získání výrobku tohoto charakteru, testování, použití zvířete v rámci pokusného zkoumání jeho reakcí, výuky.*“⁴⁴ Pokusy na zvířatech nejsou v posledních letech nic vzácného. Během pokusů je zvířatům způsobována krutá bolest a to často i bez požadovaného výsledku, tudíž zbytečně.⁴⁵

Testování na zvířatech, nebo pokusy na zvířatech, byly ještě v nedávných letech běžnou praxí, jak zajistit bezpečné používání nebo užívání určitých výrobků člověkem. Dnes však na povrch pronikají praktiky, jak takové testování vlastně probíhá a jak u toho zvířata trpí. Avšak stále více firem se snaží, aby právě jejich produkty, ani složky produktů nebyly na zvířatech testovány.

Kromě testování zvířat z biologických nebo medicínských důvodů, se setkáváme s testováním také v kosmetických výrobcích. Podnikatelé, za účelem růstu zisků přicházejí na trh se stále novými nebo inovovanými výrobky. Každým rokem se na zvířatech otestuje několik set nových druhů rtěnek, parfémů, mýdel, šamponů atd. Lidé dychtící po nových produktech tak stále podporují zvířecí utrpení.

3. 2. Zacházení s pokusnými zvířaty

Pokusy vyžadují absolutní kontakt mezi pracovníkem a zvířetem. Každý experimentátor by si měl uvědomit skutečnosti, že v případě, kdy je se zvířetem nakládáno nezkušeně, nezodpovědně nebo dokonce drasticky, reaktivita zvířete má za následek zkreslení výsledků pokusu, a tudíž se stává neplnohodnotným. Pokusy by tedy měl provádět jen člověk k tomu proškolený, nebo případně pod odborným dohledem, jinak hrozí riziko i samotnému pracovníkovi.

---

⁴³ BARTOŠ, Luděk, JEBAVÝ, Lukáš, Pavel RÖDL a Pavla HOŘAVOVÁ, ed. *Ochrana, chov a využití pokusných zvířat*. Brno: Veterinární a farmaceutická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7305-000-9. str. 6-7.

⁴⁴ SOBOTKA, Pavel. *Patologická fyziologie: praktikum*. 4., upr. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2128-9. str. 7-8.

⁴⁵ SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh, 2001. ISBN 80-7252-042-3. str. 47.

Způsob zacházení se zvířaty úzce souvisí s etikou. Z etického hlediska by se zvířata neměla zbytečně a neoprávněně trápit. Pokus by měl podle pravidel probíhat následovně: pracovník je v klidu, nedělá prudké pohyby, aby ve zvířeti neevokoval pocit strachu. Pokus se provádí v odhlučněné laboratoři a zvíře doprovází ošetřovatel, který je s ním v každodenním kontaktu.

Při manipulaci s potkany se nepoužívají gumové rukavice, kontakt probíhá „holýma rukama.“ Potkana v žádném případě není vhodné brát za ocas, protože by se při obranném reflexu mohl poranit. V případě, že je nutné vzít zvíře za ocas, tak jen na velmi krátkou dobu. Vložíme ruku do boxu, ve kterém potkan „žije,“ aby se mohl seznámit s pachem. Další postup je následující: „*Vybrané zvíře pak uchopíme pravou rukou tak, že palec je přiložen z levé strany na lopatku a předloktí levé končetiny zvířete, z pravé strany je zvíře svíráno zbývajícími čtyřmi prsty.*“⁴⁶ Takto se poloha zvířete zafixuje, při po podání testovaných látek zvíře odejmeme z fixované pozice a pomalu a s klidem vrátíme zvíře do boxu.

Podobně jako u potkanů je to u myší, kdy ale velmi záleží na druhu a temperamentu myši, jelikož některé druhy ihned po otevření krabice mají tendenci utíkat. V tomto případě je postup následovný - víko boxu by se mělo otevřít na prostor o velikosti lidské ruky, zvíře uchopíme uprostřed ocasu a v případě, že zvíře chceme podrobit pokusu, položíme jej na hrubou podložku, kde se může končetinami snadno zachytit a druhou rukou ho chytíme v okolí krku. Volnými prsty pak sevřeme kůži na hřbetu a můžeme zvíře otočit a sevřít ocas. Na příkladech potkanů a myší vidíme jisté rozdíly v životních podmínkách nebo manipulaci, než jak je tomu u hodnotnějších a „čistších“ zvířat jako jsou právě třeba psi.

U morčete je postup taktéž podobný, jako u potkana. Zvíře se bere do ruky, uchopí se v okolí hřbetu, palec a ukazovák dáme na lopatky a ukazovákem obejmeme okolo krku. Volnými prsty vezmeme zvíře za hrudník a obrátíme ho. Druhou rukou přidržíme končetiny a tím je pohyb zafixován. Na morčatech jsou převážně prováděny odběry krve ze srdce, přičemž jim je znemožněn pohyb horních i dolních končetin.

Králíci jsou poměrně obratnější a rychlejší tvorové a jejich zvládnutí v laboratoři vyžaduje zkušenosti pracovníka. S králíkem manipulujeme tak, že ho z klece vyjmeme za ušní boltce a za volnou kůži v krční oblasti. Při delším přenosu na laboratorní desku je možné nést

---

⁴⁶ BARTOŠ, Luděk, JEBAVÝ, Lukáš, Pavel RÖDL a Pavla HOŘAVOVÁ, ed. *Ochrana, chov a využití pokusných zvířat*. Brno: Veterinární a farmaceutická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7305-000-9. str. 160.

králíka na předloktí, ale za stálého držení za uši. Způsobů, jak fixovat polohu králíka je několik, záleží na přesném testu.

Další velkou skupinou pokusných zvířat jsou psi. Psy ze západního kulturního pohledu považujeme za zvířata čistá. Laboratorní psi by měli být očkováni, jelikož hrozí riziko pokousání pracovníků. Zacházení se liší podle plemene, ale u každého plemene platí, že bychom ke zvířeti měli přistupovat pomalu v klidu a příjemným a vyrovnaným hlasem na ně mluvit. Zvíře hladíme po hlavě a bocích a po těchto úkonech můžeme zvíře uchopit. Pohlazení může také souviset s empatií vůči zvířeti a jeho čistému pojetí, protože potkana nebo myš pracovníci rozhodně nehladí a nesnaží se zvíře pohlazením nebo klidným promlouváním ukonejšit. Stejně jako u králíka je několik možných způsobů, jak se psem manipulovat. Velkým faktorem je také plemeno, protože s malými plemeny zacházíme jinak než s velkými, u kterých je často potřeba dvou pracovníků. Nejčastějším laboratorním plemenem menší až střední velikosti bývají biglové. Z větších plemen jsou nejvíce zastoupeni němečtí ovčáci.⁴⁷

3. 3. Konkrétní testy

V následujících podkapitolách představím nejznámější a nejkřutější testy prováděné na zvířatech jako jsou testy LD 50, testy oční dráždivosti nebo psychologické pokusy páchané na primátech. Tyto pokusy jsou primárně prováděny při kosmetických nebo farmaceutických testech.

3. 3. 1. Test LD 50

LD 50, nebo také test akutní toxicity, který se nejčastěji používá ke zjištění mortality. Tento typ testu byl prováděn původně pro testování silně toxických léčiv. Hodnota LD 50 odpovídá úmrtí poloviny testovaných zvířat, nicméně její přesnost je omezená, protože testovaná toxicita může mít na člověka rozdílné účinky, tudíž se shledáváme s problémem přesného přenosu dat na člověka.⁴⁸

---

⁴⁷ Tamtéž, str. 160-163.

⁴⁸ LINHART, Igor. *Toxikologie: interakce škodlivých látek s živými organismy, jejich mechanismy, projevy a důsledky*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, 2012. ISBN 978-80-7080-806-1. str. 201.

Provádí se pokaždé se zaváděním nového výrobku na trh. Převážně hovoříme o léčích nebo o kosmetickém zboží a pro tento proces bývají používáni malí hlodavci nebo psi. Hlodavci z toho důvodu, že se snadno množí a jejich trýznění v lidech neevokuje soucit. Sondou, nálevkou či kanylou se zvířeti podá zkoušená látka do žaludku násilným způsobem. V první dávce se aplikuje maximální množství látky a s dalšími je dávka pomalu snižována. Zvířata při LD 50 často zvrací, trpí bolestmi, alergiemi, spavostí, záněty trávicího traktu atp. Nejvíce zvířat umírá po prvních aplikacích. Pro LD 50 testy se používají primárně hlodavci, jelikož podle západního kulturního vzorce jsou tato zvířata neestetická a společensky nepřijatelná.

Každá další dávka se zkouší na jiných zvířatech, ale stejného počtu a druhu. Např. první aplikace látky byla provedena třiceti králíkům, třiceti krysám, třiceti myším a třiceti psům. Při dalších použitích (s menší koncentrací testované látky) přežívá větší počet, ale s vnitřními zraněními nebo bolestmi: „*Když 50 % zvířat přežije test (a pouze pro zbylých 50 % je smrtelný) bylo dosaženo – podle výzkumníků – ideální dávky pro člověka. 50% smrtelná dávka (LD 50), kterou přežila druhá polovina zvířat, je proto považována za nejvhodnější dávku pro léky v humánní medicíně.*“ Ve své podstatě je tímto zjišťována smrtelná dávka pro lidi.⁴⁹

3. 3. 2. Draizovy testy

Pojmenovány byly podle svého zakladatele Johna Draize, přičemž tyto testy jsou prováděny při testování kosmetiky a to na očích a kůži králíků. Jedná se o silné mučení, kdy jsou králíci znehybněni pouty na hlavě a tlapkách. Při testování na kůži je prvně oholena srst na hřbetu, následně je na lysinu několikrát přilepena a stržena náplast (uvádí se 4-5x), aby byla stržena ochranná vrstva kůže. Na ní je zvířeti podaná testovaná složka, přikryje se a zvíře je zhruba deset dní pozorováno. Kožní test slouží také k testování mýdel. Mýdlo však slouží lidem k mytí zdravé kůže, proto se nám může jevit jako zvláštní aplikování na zvířatech.

Oční test je podobně krutého rázu. Do oka králíka je vstříknuta testovaná látka do spojivkového vaku a na rohovku. Bývá používáno jen jedno oko z důvodu srovnání. V případě, že zvíře přežije, je možnost použití ještě druhého oka. V první fázi zvíře začíná slzet,

---

⁴⁹SCHÄR-MANZOLI, Milly a Max KELLER. *Holocaust: pokusy na zvířatech ve Švýcarsku: 150 protokolů ze 60 laboratoří podepsaných badateli, obchod s 58 pokusnými zvířaty a jejich chov, lobby*. 1. vyd. Praha: Nadace Spisovatelé za práva zvířat, 1996. ISBN 80-238-0259-3. str. 121-122.

dochází ke změně rohovky, spojivky a zornice. Následuje zánět, infekce a nakonec je oko zcela zničeno testovanou chemickou látkou. To králíkům způsobuje ukrutnou bolest. V některých laboratořích jsou zvířata před mučením zabita.⁵⁰

3. 3. 3. Psychologické testování

Testování na zvířatech nemusí být nutně fyzické, jak je popsáno v odstavcích výše. Zvířata byla terčem i psychologického testování. Americký psycholog Harry F. Harlow zkoumal primáty a jejich chování a jedním z jeho výzkumů bylo vyvolat psychopatologické chování a deprese u opic. Pokus spočíval v tom, že Harlow umístil čerstvě narozené opice do holých drátěných klecí, přičemž izolace trvala tři, šest nebo dvanáct měsíců. Opice za celou dobu pokusu nepřišly do kontaktu s lidmi ani s jinými živočišnými druhy. Ve výsledku tyto samice trpěly totální mateřskou deprivací, což mělo za následek snižování socioemoční hladiny, jehož projevem byl strach.

Kromě izolace zkoušel vytvoření imitace opičích matek, které se neměly starat o svá mláďata. Výsledkem tohoto pokusu byla psychická deprivace nebo dokonce smrt mláďat. Praktiky byly poněkud zvláštní. Uměle vytvořené matky například houpaly s vystrašeným mládětem tak silně, až se mu klepala hlava a zuby, nebo z vnitřku umělé opice vystřelil drátěný rám, který mládě odmrštil. Výsledky zkoumání experimentátory nijak nepřekvapily, jelikož pro mládě v ohrožení je jediným řešením pevné přitisknutí k matce. Nakonec je tento nepřekvapivý výsledek inspiroval k dalšímu, neméně drastickému experimentu. Vychovali živou matku bez mateřských pudů. Ty byly jako malé odseparovány, žily v izolaci a ve vhodném věku byly násilně uměle oplodněny. Po narození mladých matky mláďata buď ignorovaly, nebo měly násilnické sklony a mláďata usmrtily.

Statistika Harlowova testování i jeho pokračovatelů je následovná. Více než sedm tisíc zvířat muselo projít stresujícími experimenty, které v nich vyvolávaly zoufalství, strach s následkem totálního psychického zpusťování, a dokonce i smrt. Během výzkumů si ale zřejmě nikdo nepoložil základní otázku, proč vůbec testovat mateřskou deprivaci a uměle ji vyvolávat. Nikdo ani neomlouval testování tím, že by mělo přinést zásadní výsledky užitečné pro společnost.⁵¹ Přitom dávno byly provedené observace šimpanzů – sirotků ve volné přírodě, to ale experimentátory od zkoumání jiných druhů primátů neodradilo. „něco se dělalo

---

⁵⁰ Tamtéž, str. 111-112.

⁵¹ SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh, 2001. ISBN 80-7252-042-3. str. 42-46.

se zvířaty jednoho druhu, ale ne jiného, proto to uděláme s nimi.“ Tento přístup se v psychologii nesčetněkrát opakuje.⁵²

3. 4. Důvody pro zrušení testování

Nabízí se nám zde otázka, proč zrušit testy? Důvodem je, že 10 – 30 % pokusných zvířat je spojeno s jejich těžkým poškozením a bolestí, ale z hlediska etiky se jedná také o velice silné zanedbávání a porušování jakýchkoli etických pravidel chování ke zvířatům. Většina zvířat tyto testy ani nepřežije.⁵³ Ve Švýcarsku v roce 1987 vzniká mezinárodní organizace ILÄAT a jejími členy jsou lékaři, vědci, výzkumníci, lékárníci. Organizace ILÄAT bojuje za zrušení vivisekčních pokusů na zvířatech. Hlavní důvody, které vedly vědce k postavení se takovému zacházení se zvířaty, byly: vědecké, právnícké, sociální a etické.

Vědecké důvody prokazují, že výsledky výzkumů se zvířecími oběťmi jsou irelevantní, nespolehlivé a nedají se aplikovat na člověka, protože nemoci, se kterými se v laboratořích pracovalo, jsou pouze naivními představami a se skutečnými se absolutně neztotožňují. Zvířata na rozdíl od lidí mají jiné a zcela individuální reakce na testované podněty (nemoci), což může být dáno i odlišnou imunitou a stavbou těla. Dalším důležitým faktorem, zpochybňujícím výsledky je stres a špatné psychické klima testovaných zvířat, což se také nedá označovat jako životní podmínky lidí. To způsobuje změnu reakcí (zpomalení, zrychlení, apatii, atd.)

Z právnických důvodů by vivisekce měly být zrušeny, protože přináší výhodou pouze těm, kteří laboratorní zvířata chovají a mají z jejich chovu užitek. Profitují také výzkumníci nebo výrobci léků, protože jednají pouze za účelem zisku a nerespektují zvířecí práva. Tito lidé by chtěli vivisekci legalizovat, aby měli případné alibi, ovšem takové chování by nemělo být legalizováno, jelikož výsledky pokusů pro člověka mohou být rizikem.

Sociální důvody poukazují na to, že populace chce humánnější zdravotnictví. Chtějící bezpečné a efektivní léky, ale to vše se děje také za přispění pokusů na zvířatech. To už je samo o sobě špatné. Můžeme totiž říct, že humánnější zdravotnictví jde do kontrastu se špatným zacházením se zvířaty.

---

⁵²Tamtéž, str. 46.

⁵³ ŠILER, Vladimír. *Etika ochrany zvířat*. Ostrava: Scholaforum. 1996. ISBN 80- 86058-28-X. str. 6-7.

Výše zmíněné důvody vedou k různým hypotézám. V západním světě by v žádném případě nemělo docházet k týrání zvířat, protože úcta k životu je univerzální – měla by být projevována stejně zvířatům i lidem. Vědci provádějící vivisekční pokusy k této problematice často přistupují pokrytecky, protože zvířata nemusí žádnému člověku život zachránit. Paradoxně se stal opak - kromě zvířecích obětí byly také oběti lidské, protože léky, které byly testované na zvířatech a měly nespočet vedlejších účinků, byly pro člověka smrtící.⁵⁴ Vědci, kteří jsou zastánci pokusů tvrdí, že testovat na zvířatech je menší zlo

Dle odborníků amerického časopisu *Nature*, mají lidé a myši z 99 % stejný genom – soubor stejných organismů obsažených v chromozomech buněčného jádra. Pro zastánce pokusů na zvířatech z toho plyne, že je myš ideálním živočichem, na kterém mohou být prováděny testy a zaručí tak kompatibilitu léku i s člověkem.

Na následném příkladu, lze dokázat, že ani stoprocentní nezávadnost léku na zvířeti nemusí znamenat nezávadnost pro člověka. Následují přípravky testované na zvířatech bez vedlejších účinků, tudíž považované za bezpečné, způsobily lidem po jejich podání vážné, ba i smrtelné reakce.⁵⁵ Jedná se na příklad o přípravky Lipobay – lék na snížení hladiny cholesterolu, Vioxx – léčba osteoartrózy, Trasyolol – užíval se při operacích srdce, Acomplia – léky na redukci hmotnosti obézních pacientů a TGN1412 – imunologický lék.⁵⁶ Ale funguje to také obráceně – léky nezávadné pro lidi jsou nebezpečné pro zvířata. Můžeme uvést aspirin, ten je smrtelným jedem pro kočky, penicilin zabíjí morčata a insulin má za následky deformace u myší.

Díky testování na zvířatech se vyvinulo několik vakcín nebo léků, například na spalničky, tuberkulózu nebo cukrovku. V mnoha zemích je právně ukotveno, že než smí být lék na trhu nebo aplikován lidem, musí být několikrát a úspěšně testován na zvířatech. V tomto případě lze hovořit o jisté formě konzervatismu, jelikož v současné době začínají být plně funkční a spolehlivé testy pracující s alternativami, kterým se věnuje následující podkapitola. Jako dalším projevem konzervatismu v testování lze uvést Čínu. Ta stále vyžaduje testování kosmetických produktů, které byly na její území importovány, včetně

---

⁵⁴ SCHÄR-MANZOLI, Milly a Max KELLER. *Holocaust: pokusy na zvířatech ve Švýcarsku: 150 protokolů ze 60 laboratoří podepsaných badateli, obchod s 58 pokusnými zvířaty a jejich chov, lobby*. 1. vyd. Praha: Nadace Spisovatelé za práva zvířat, 1996. ISBN 80-238-0259-3. str. 161-163.

⁵⁵ Utrpení zvířat není menší než strádání lidí? – 21století.cz. *21století.cz – VĚDA KTERÁ VÁS BUDE BAVIT* [online] Copyright © 21století.cz. All Rights Reserved. [cit. 08.11.2020]. Dostupné z: <https://21století.cz/2004/12/17/utrpeni-zvirat-neni-mensi-nez-stradani-lidi/>.

⁵⁶ Svoboda zvířat *Pokusy na zvířatech* [online]. Dostupné z: <http://www.pokusynazviratech.cz/pokusy-na-zviratech.htm>.

dílčích složek. V případě, že některá kosmetická firma marketingově zaručuje, že jejich produkty nejsou testované na zvířatech, ale zároveň stále exportuje do Číny, tak tyto praktiky podporuje a nemůže stoprocentně zaručovat netestování na zvířatech.⁵⁷

I když mezi populací roste přesvědčení, že testování na zvířatech by se mělo změnit nebo dokonce zrušit, uskutečnění vyžaduje čas a trpělivost. Staré návyky se těžko přeučují nebo nahrazují a ve světě chybí odborné znalosti, které by zcela opomíjely testy na zvířatech, nicméně věda již začíná pracovat s možnými alternativami (více v následující podkapitole). Humane Society International (HSI) usiluje o povzbuzení vědců a sdílení poznatků a osvědčených postupů při nahrazování testů na zvířatech.⁵⁸

V případě, že jsou testy nutné, to se týká převážně lékařských testů, vyvstává otázka, jak se zvířaty určenými pro pokusy eticky zacházet. Na konci 50. let 20. století vyšla publikace *The Principles of Humane Experimental Technique* ve které byly popsány základní teze, jak se chovat k pokusným zvířatům. Výsledkem je teze 3 R - Reduction, Replacement, Refinement.

Princip Reduction – redukce, spočívá ve vhodném výběru druhů zvířat a pokusy musí být prováděny pečlivě. V tomto případě je možné sdílet zvířata na jednom pracovišti. Důležité u redukce je, že existuje databáze již provedených experimentů, které lze snadno dohledat, a tudíž by neměl být žádný experiment, který už proveden byl, prováděn znovu. Replacementem se myslí volba alternativních metod. V praxi to znamená pracování pouze s živočišným materiálem, jako jsou buňky, tkáň nebo orgány. V tomto případě se nepoužívají živá zvířata. Refinement znamená, že je-li zvíře nezbytně nutné pro výzkum, mělo by mu být zajištěno co nejmenší utrpení a stres.

3. 4. 1. Testování na čistých a nečistých zvířatech

Lidé si sami v průběhu života a v systému kultury, ve které žijí, utváří podněty. Přijatelnými jsou ty, jež zapadají do specifického řádu, anebo je alespoň za součást řádu považují. Rozporuplné tendence pak odmítáme a v případě, že i ty akceptujeme, pak je nutné změnit celou škálu a strukturu předpokladů. Během učení a poznávání světa pojmenováváme

---

⁵⁷ Utrpení zvířat není menší než strádání lidí? – 21století.cz. *21století.cz – VĚDA KTERÁ VÁS BUDE BAVIT* [online] Copyright © 21století.cz. All Rights Reserved. [cit. 08.11.2020]. Dostupné z: <https://21století.cz/2004/12/17/utrpeni-zvirat-neni-mensi-nez-stradani-lidi/>.

⁵⁸ About Animal Testing - Humane Society International. *Humane Society International* [online] Copyright © [cit. 21.11.2020]. Dostupné z: <https://www.hsi.org/news-media/about/>.

okolo sebe objekty a to později ovlivňuje způsob našeho vnímání a uvažování. S narůstajícími zkušenostmi roste i zvýznamňování oněch „onálepkovaných“ objektů a to v nás buduje stabilní předpoklady, které nám dodávají pocit jistoty. Kdykoli se ale může stát, že bude nutné přetvořit strukturu našich předpokladů a přizpůsobit se novému. Fakta, která odmítáme, většinou ignorujeme nebo zkreslujeme, aby nenarušila námi zavedené předpoklady.⁵⁹

Princip této sociální konstrukce souvisí i se členěním zvířat na čistá a nečistá, jak jsem ji v předchozích kapitolách uvedla. Takovou nálepkou má třeba potkan nebo krysa, přičemž v našich kulturních vzorcích jsou tyto zvířata symbolem nečistých zvířat, jelikož jsou pro nás přenašeči nemocí, kteří žijí v kanalizacích nebo v jiných podobných prostředích.⁶⁰ I zjevem ve většině lidí nevyvolá pocit roztomilosti (jako ho například vyvolává kočka nebo štěně). Ačkoliv společnost tyto tvory považuje naše společnost za nečistá a mnohým se dokonce i hnusí, dají se testy prováděné na potkanech zřejmě alibisticky omluvit, protože s druhově nižšími zvířaty soucítí jen málokdo.

Nicméně pocit nečistoty v nás mohou vyvolat i praktiky testů samotných. V případě, že určitá zvířata za nečistá nepovažujeme, můžeme vnímat jejich poskvrnění až po provedeném testu. Zvíře je pošpiněno lidskou činností, která bývá leckdy s fatálními následky nebo je zvíře testům vystavováno opakovaně.

Oproti tomu manipulace se společensky přijatelnými (čistými) zvířaty, která jsou hojně zastoupena v rodinách na západě, v mnohých vyvolává soucit nebo morální pobouření a máme tendenci tyto druhy zvířat litovat. Nemusíme nikterak dodávat, že samotná klasifikace těchto zvířat je pouze naším kulturním předpokladem, protože ta samá zvířata, která my považujeme za nečistá, mohou být v jiných kulturách považována za čistá a jedná se nám tedy o kulturní předpoklad, jak daná zvířata vnímáme. I to vytváří rozdíl mezi východními kulturami, kde např. exkrementy krávy v Indii mohou Indům posloužit jako stavební materiál na podlahu, zatímco v naší západní České republice by nás málokoho toto praktické užití trusu napadlo. Opět se totiž jedná o konstrukci, jak přistupujeme ke zvířatům.

Na výše uvedených příkladech laboratorního testování jsme se mohli setkat s příklady nečistých zvířat – alespoň tak jak my v české kultuře vnímáme – která jsou však viděna jako

---

⁵⁹ DOUGLAS, Mary. *Čistota a nebezpečí: analýza konceptu znečištění a tabu*. Praha: Malvern, 2014. ISBN 978-80-87580-91-2. str. 73-74

⁶⁰ ŠIMKOVÁ, Olga. *Žádné jiné zvíře pro nás není takovým nebezpečím a takovým požehnaním* [online] 2015 [cit. 28. 11. 2020] Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/zadne-jine-zvire-pro-nas-neni-takovym-nebezpecim-a-takovym-pozehnanim>.

zcela vhodná pro laboratorní testování. Principiálně bychom mohli říct, že ačkoliv potkany nebo krysy v našem klasifikačním řádu vnímáme jako nečisté, výsledný produkt na nich testovaný již jako nečistý nevidíme, protože si jej s tematikou nečistého nespojujeme, ale naopak jej přijímáme jako součást našeho klasifikačního řádu. To platí zřejmě až do té doby, než si někdo razantně uvědomí, že testovaný produkt byl zkoušen na nečistém zvířeti a v takovém momentě získá i onen produkt punc nečistého, což nezapadá do naší klasifikace pořádku. Stejným postupem – i když to nyní nechci vulgarizovat – jsou také např. párky, které nám připadají jako přirozené v supermarketech, ale proces jejich výroby je vlastně nečistý a každý, kdo navštívil masokombinát, to může jenom potvrdit. Metaforicky můžeme uvést, že s výrobky zkoušenými na nečistých zvířatech je to obdobné. Problematicky totiž nevidíme výsledný výrobek, který dobře zapadá do koloritu našeho klasifikačního řádu, ale proces výroby, který je s daným výrobkem spojen.

Proces tak získává zcela negativní konotace a to v tendencích konzervatismu a nízké efektivity, kdy jsou již dnes technologie a moderní způsoby testování produktů, které by v podstatě měly vyloučit laboratorní testování na zvířatech. Přesto zde stále tento proces je, a dokud nebude v populaci probíhat určitý proces uvědomění si, pak zde jistě bude i nadále. Právě proces uvědomování si výrobních procesů je okamžikem, kdy se může laboratorní testování dostat k oněm rozporuplným až nečistým tendencím a následně i k vyloučení řádu. Nedělám si samozřejmě iluze, ale přesto jsem přesvědčená, že pokud by si lidé uvědomovali testování na zvířatech, odsoudili by to jako nečisté společně s výrobky samotnými. Dovolím si zde opět odbočení, které je příhodné – kachní paštiku má spousta lidí rádo, ale spíše si vybere kachní paštiku bez obrázku kachnu, protože paštika s kachnou vyvolává otázku procesu výroby paštiky a jistou formu lítosti nad zabitým „roztomilým“ zvířetem. A to většina lidí odsuzuje. Není to tedy pouze zvíře samotné (např. krysa), považované za nečisté, ale také procesy výroby, které stojí před finálním produktem.

3. 5. Alternativy testování na zvířatech

V nejnovější době se naštěstí zvyšuje nárůst alternativních metod díky zdokonalování vědy a techniky, a tudíž je testování na zvířatech nahrazováno. Největší překážkou pro zavedení alternativ je byrokracie, protože jejich povolení je časově zdlouhavé. Alternativy se nejčastěji týkají testování léků nebo toxicity. Alternativy testů na zvířatech bývají často levnější, rychlejší a především efektivnější. Zrušení nebo nahrazení testů na zvířatech

neznamená, že by byl pacient nebo uživatel vystaven nevěrohodným praktikám nebo produktům a riskoval by tak své zdraví. Stejně tak to neznamená, že by medicína měla pokulhávat nebo stagnovat, protože testování je vlastně věcí nesmyslnou.

Někde stále přetrvává testování na zvířatech, ale to není vždy z vědeckých důvodů. Je to spíše konzervatismus výrobce nebo vědy, protože je jednodušší dělat věci pořád stejně a nijak neměnit zaryté zvyky. Nové výsledky mohou být totiž srovnány s těmi staršími, a tak vědci vidí progres a zdokonalení v průběhu let.

3. 5. 1. Umělé buňky

Expandující možností, jak nahradit testování je vývoj buněčné kultury. Téměř každá buňka může být v podstatě vyrobena v laboratoři a to jak lidská, tak zvířecí. Vědci dokonce dokázali vynalézt buňku rostoucí ve 3D struktuře, jako jsou miniaturní lidské orgány, které mohou zajistit realističtější způsob, jak nově testovat.

Lidské buňky byly použity jako inovativní nástroj k vytvoření tzv. „*organs-on-chips*“, tedy tzv. čipových orgánů. Tyto uměle vytvořené orgány mohou být použity místo zvířat. Jsou zdokonaleny tak, že přesně napodobují fungování plic, srdce, ledvin nebo střev.⁶¹

3. 5. 2. Lidské tkáně

Další možností, která je alternativou k testování na zvířatech, jsou lidské tkáně, které mohou dobrovolníci darovat pro výzkum a vývoj. Darování probíhá chirurgicky. Lidé mohou tkáně darovat po biopsiích, plastických operacích nebo transplantacích. Jak zdravé, tak nemocné tkáně, mohou poskytnout relevantnější výsledky v biologických studiích než zvířecí testování. Například: kožní nebo oční modely vyrobené z tkání dárců byly natolik zdokonaleny, že vystřídaly klasické oční testy prováděné na králících (viz test LD 50).

Výzkumy prokazují, že látky testované na umělých nebo darovaných tkáních, jsou jasně efektivnější, protože jsou, poměrně logicky, s člověkem biologicky podobnější. Hrubé testy kožních alergií prováděné na morčatech předpovídají reakce na lidské kůži pouze na 72

---

⁶¹ Alternatives to animal testing | Cruelty Free International. *Cruelty Free International* | [online] Copyright © Cruelty Free International [cit. 11.02.2020]. Dostupné z: <https://www.crueltyfreeinternational.org/why-we-do-it/alternatives-animal-testing>.

%, ale kombinace chemie a „buněčných“ alternativních metod prokázaly, že předpovídají reakce na 90 %. Notoricky známý Draizův test dráždivosti prováděný převážně na králících, předpovídá reakci lidské kůže jen na 60 %, přitom při použití znovuvytvořené lidské kůže je to až s 86% přesností. Standardní test na březích krysách, aby se zjistilo, zda léčiva mohou poškodit plod, odhalují jen 60 % nebezpečných látek, ale buněčná alternativa má 100% přesnost při odhalování toxických a závadných chemikálií.⁶²

---

⁶² Tamtéž.

3. 6. Přehled počtu zvířat využitých pro testování v ČR

V Česku bylo k pokusům v roce 2019 použito celkem 236 611 zvířat. Z toho nejvíce bylo použito laboratorních myší – téměř sedmdesát devět tisíc, druzí v pořadí jsou potkani s počtem devatenácti tisíc. Z hlodavců dále dva tisíce morčat, čtyři tisíce dvě stě králíků. Téměř čtyři stovky psů, dva a půl tisíce prasat, dva tisíce krav, dvacet tři tisíc kusů drůbeže a více než devadesát tisíc kusů ryb.⁶³

laboratorní myš	78 599
potkan	19 222
morče	2 052
králík	4 265
pes	389
prase	2 672
kráva	2 139
slepice	23 285
ryba	90 438

Nejčastěji jsou využívána při:

základní výzkum	69 007
aplikovaný výzkum s cílem zabránit onemocněním	15 957
aplikovaný výzkum s cílem zjistit a regulovat předpoklady lidí, fauny a flóry	3 895
aplikovaný výzkum s cílem zlepšit podmínky zvířat	4 000
vývoj, výroba nebo testování farmakologických výrobků	47 339
ochrana životního prostředí v zájmu zdraví	89 696
výzkum na zachování druhů ⁶⁴	532

⁶³ Ministerstvo zemědělství [online] Copyright © [cit. 08.11.2020]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/1497/EPZ_CZ19.pdf.

⁶⁴ Pokusy na zvířatech rozumíme právě také pozorování v přírodě, například ornitologické výzkumy a kroužkování ptáků, za účelem sledování jejich migrace.

Závěr

V současné době se ve světě stále potýkáme s různým pojmáním. V práci jsem se zaměřila na kontrast mezi západními vyspělými kulturami a těmi východními. Pokud bychom shrnuli celou práci, tak na východě se stále drží tradičního pojetí spočívající v tom, že zvířata jsou součástí lidských životů a mají lidem především sloužit a pomáhat. Oproti tomu na západě hovoříme o trendu domácích mazlíčků. Díky tomuto fenoménu pojmá západní společnost zvířata za součást svých životů a považují je za své přátele. Nicméně tato rovnost není vždy ku prospěchu zvířat. Je pokrytecké, že lidé bezmezně milují své čtyřnohé členy domácnosti, ale co se děje za zdmi laboratoří, anebo čím prošel krém proti vráskám, je nezajímá. Přitom i toto, patří do zvířecího světa. Pravdou však je, že v tomto odvětví se převážně pracuje se „společensky nižšími,“ potažmo „nečistými“ tvory, jako jsou obecně hlodavci, kteří v západní společnosti představují symbol nepořádku a platí za přenašeče různých nemocí.

Co se týče testů, nelze všechny klasifikovat jako nepřipustné, některé jsou dokonce důležité pro ochranu a zachování druhů, které jsou na pokraji vyhynutí. Jako příklad kladného testování na zvířatech považujeme ornitologické pozorování ptáků, kroužkování a sledování jejich migrace, nebo pokusy o reprodukci u nosorožců.

Důvody, proč se v 21. století stále testuje na zvířatech je několik. Z určitého úhlu pohledu se jedná o projev konzervatismu. Vědci nechtějí měnit zaryté a osvědčené praktiky, i když výsledky testů nejsou nikdy stoprocentní, ba ani devadesátiprocentní. Nutno podotknout, že vládne přesvědčení, že právě díky testům a pokusům na zvířatech je věda a medicína v takovém vyspělém stadiu a nebyly by bez nich objeveny léky, jako například inzulin, nebo by i studium lidské anatomie a biologie trvalo podstatně déle.

Byť se v západních kulturách vyskytují jasné rozdíly v přijatelnosti a nepřijatelnosti mezi některými druhy zvířat, které se výrazně promítají v problematice testování na zvířatech, nemá toto rozdělení ani samotné testování do budoucna význam. Testování ať už na čistých nebo nečistých zvířatech, je jistá forma společenského přežitku či konzervatismu, který do budoucna bude postrádat smysl a společnost dojde k odmítnutí těchto prostředků, jelikož zkrátka výsledky budou čím dál méně průkazné.

Jistý vliv na to bude mít nezastavitelný pokrok vědy, techniky a postupné používání vhodných alternativ, které se začínají objevovat a testy na nich jsou nenásilné jak pro lidi, tak

pro zvířata. Neustále se vyvíjí kupředu, zdokonaluje, pracuje s novými technologiemi a upouští od zastaralých praktik.

S alternativami se naštěstí ve vědě začíná pracovat více, protože dle výzkumů jsou pokusy na umělých tkáních nebo na tkáních darované lidmi průkaznější. Alternativní metody jsou stále zdokonalovány a v blízké budoucnosti by mohly stoprocentně nahradit zvířata v laboratořích, jelikož experimenty s testováním na alternativách, jako jsou lidské tkáně nebo uměle vytvořené buňky, jsou efektivnější. Kromě prosazování alternativ, ve světě vznikají organizace, které aktivně bojují za zrušení. Jejich cíli bývá kromě zrušení testování také boj proti lovu zvěře pro kožešinu, kůži nebo kly.

Věřím, že i když doposud zatím nelze alternativami nahradit všechny testy, v blízké budoucnosti se jistě vynalezne nová možnost, jak testovat i farmaceutické výrobky bez zvířat. Kromě vědy se také začíná probouzet veřejnost a politika. Různými kampaněmi, reklamami a šířeními informací se dostávají praktiky do podvědomí lidí, proto by mohlo v blízké budoucnosti dojít k absolutnímu zákazu a náhradám testů. Například v listopadu letošního roku schválil Parlament České republiky zákaz klecového chovu od roku 2027, kterému předcházelo nespočet kampaní, protestů a podpisů petic. Myslím si, že v dnešní době fungování společností a kultur, vymožeností jako jsou sociální sítě, budou mít výsledky pokroku v blízké budoucnosti transkulturní přesah.

V této tématice posuzování postavení zvířete v odlišných kulturách je ale nutné nenahlížet a nesmýšlet etnocentricky – tzn. soudit ostatní kultury podle hodnot a norem naší společnosti, ba naopak. Důležité je si uvědomit, že každá kultura je jedinečná, a proto ji musíme posuzovat pouze v rámci jejích norem a hodnot. Takový jev nazýváme kulturním relativismem. To, co se podle měřítka naší kultury může jevit jako nepřijatelné, je v kontextu chápání kultury odlišné naprosto v pořádku a naopak.

V souvislosti zachování jedinečnosti kultur lze stěží odhadovat, jak se v budoucnu kultury k testování postaví. Dle výsledků předkládané práce je zřejmé, že na západě se začíná ve společnosti více objevovat odmítání těchto praktik, ale u východních kultur nikoli. Pokud se v bližší či dálné budoucnosti na východě pojetí zvířat výrazně nezmění, neměli bychom to odsuzovat, ale v rámci kulturního relativismu přijmout a uvědomit si, že možná právě toto bude jedním z odlišujících a jedinečných znaků dané kultury.

Příloha

I. Ochrana zvířat

Lidstvo postupem času nabylo uvědomění, že je potřeba zvířata chránit, a tak vznikají první právní předpisy. Zvířatům mají zajišťovat ochranu a příznivé podmínky pro život. Zvěř by neměla být terčem bezdůvodného usmrcování, utrpení a bolesti. Oblast ochrany zvířat se vyskytuje právě v právních předpisech, viz níže. Napříč tomu, že zvířata běžně nejsou subjekty práva, se ale jedná o živé tvory, jež cítí, prožívají, vnímají, jsou součástí našich životů, a proto bychom je měli chránit.⁶⁵

I. I. Právní předpisy

Za úplně první dokument upravující práva zvířat se dá považovat vydání Zákonu o hrách, který vyšel v Anglii roku 1664. Zakazoval sázení na zvířecí zápasy, nicméně, zápasy jako takové se nezakazovaly. Po té, co zákon vešel v platnost, se omezil počet diváků a lidí, kteří měli o zvířecí zápasy zájem. Deset let před Zákonem o hrách se zakázaly také koňské závody. Žádná z těchto norem však nezajišťovala ochranu zvířat, ale ochraňovaly spíše člověka, který jednal v těchto situacích neeticky.

Důležitým mezníkem je massachusettský puritánský zákon z roku 1641 *Body of Liberties*. Zde je ochrana zvířat pevně ukotvena, což minulé právní úpravy neobsahovaly. V Evropě, ve Velké Británii se však práva zvířat v podobných zákonech ustanovují až na konci 18. století, které se týkaly zacházení s dobytkem. Zákony týkající se přímo týrání zvířat ale vznikají až v 19. století, kdy se zvířata stávají ve společenském postavení důležitějšími. Jsou součástí rodin, lidé jsou s nimi emočně spjati. Zvíře by nemělo trpět, nebo by alespoň nemělo trpět zbytečně.⁶⁶ Kritici práv zvířat často poukazují na to, že zvířata přeci také nerespektují lidská práva. Ano, do jisté míry toto tvrzení je pravdivé, ale pouze do té, že zvířata nemají sebemenší ponětí o tom, co je to dodržování práv.⁶⁷

---

⁶⁵ PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-8072-017-638. str. 11.

⁶⁶ ČERNÝ, David. *Práva zvířat: filozoficko-právní perspektiva*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, 2016. ISBN 978-8020-025-968. str. 38.

⁶⁷ MUR, Cindy, book editor. *Animal Experimentation*. San Diego: Greenhaven Press, 2004. ISBN 978-0737-720-006. str. 11.

I. I. I. Právní úprava v rámci ČR

V České republice je základním předpisem pro ochranu zvířat proti týrání zákon č. 246/1992 Sb. Zákon vychází z myšlenky, že „*zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.*“⁶⁸ tak je stanoveno v preambuli zákona. Cílem zákona je, aby obyvatelstvo se chovalo ke zvířatům šetrně a chránilo je před týráním nebo je zbytečně neusmrcovalo. Pro hospodářská zvířata by měly být zajištěné vhodné životní podmínky v podobě potravy, vody nebo dostatek prostoru. Zákon obsahuje jak obecné stanovy, tak zvláštní části se specifickými úpravami pro zvířata dle jejich potřeb.⁶⁹

V České republice je zakázáno testovat na zvířatech za účelem vývoje nebo zkoušení kosmetických produktů a jejich složek. Je tak uvedeno v §15 zákona o Ochráně zvířat proti týrání, kde se v bodě 6 uvádí: „*Provádět na zvířatech pokusy za účelem vývoje nebo zkoušení kosmetických prostředků, jejich prototypů, ingrediencí nebo kombinací ingrediencí je zakázáno.*“ V paragrafu 15 je vyjmenováno konkrétně osm podmínek, kdo může pokusy provádět, kdy se naopak v žádném případě testovat nesmí a v poslední řadě také popis, co lze a nelze za pokus na zvířeti považovat.

V průběhu let došlo k pozitivní změně i u samotných pokusných zvířat. Jasně se stanovily podmínky pro experimenty na živých zvířatech a zavedla se evidence jejich počtu. Ustanovilo se, že testy na zvířatech mohou být provedeny pouze v případech, které jsou eticky odůvodněny, a nelze využít alternativ. K pokusům smí docházet jen v akreditovaných a vybavených zařízeních, pod vedením kvalifikovaných osob. Těmi jsou zpravidla lékaři, veterinární lékaři nebo jiné osoby s vysokoškolským vzděláním biologického směru, seznámené během studia s metodami chovu a ochrany laboratorních zvířat.⁷⁰

I. I. II. Právní úprava v rámci EU

Dohodou platnou v rámci Evropy chránící práva pokusných zvířat je Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely. Tato dohoda je platná od počátku roku 1991, v České republice platí od konce roku 2003. „*Účelem dohody je omezit*

---

⁶⁸ PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-8072-017-638. str. 36.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ HUB, Pavel. *Neber zvíře do úst, aneb, Podala snad Eva Adamovi jelito?: rozhovory o utrpení zvířat v systému živočišné výroby s dopadem na člověka, společnost a přírodu*. Brno: Tribun EU, 2012. ISBN 978-8026-302-155. str. 209.

*používání zvířat k pokusům s cílem nahradit je tam, kde je to proveditelné, zejména hledáním a prosazováním alternativních metod. Je zakázáno provádět pokusy, pokud existuje přijatelná, vyhovující metoda, při níž se nepoužívají zvířata.*⁷¹ V dohodě je dále ustanoveno, že státy jsou povinné sbírat statistické údaje.⁷²

Všechny pokusy prováděné na zvířatech eviduje Ústřední komise pro ochranu zvířat. Provádět a kontrolovat pokusy na zvířatech mohou pouze ti, kdo mají osvědčení podle §17 zákona č. 246, které „*prokazuje, že byli seznámeni s metodami chovu a práce na pokusných zvířatech.*“⁷³ Každý pokus by měl probíhat podle přesně vypracovaného formuláře projektu, který schvaluje odborná komise a posléze příslušný státní orgán. Projekt pokusu musí být detailně popsán: jaký druh zvířete byl použit, kolik jedinců, jak pokus probíhal a osud zvířat po skončení pokusu. Ten je upraven v §11 vyhlášky č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat.⁷⁴

Aby nedocházelo k nadbytečnému testování v zájmu splnění závazků podle vnitrostátních právních předpisů, uznávají členské státy údaje z pokusů, které byly provedeny na území jiného členského státu, tudíž není nutné stejné testování v jiném členském státě. Jedná se zcela o pragmatický důvod ochrany zdraví zvířat. V takovém případě mají členské státy povinnost hlásit potřebné informace Komisi, která má stálý poradní výbor, v němž mají členské státy zastoupení. Členské státy mají právo přijmout přísnější opatření týkající se zákonné ochrany pokusných zvířat.⁷⁵

II. Organizace na ochranu zvířat

Ve světě i v Evropě během posledních let začíná rapidně narůstat počet organizací, které se věnují tématu vivisekcí, laboratornímu testování na zvířatech, jejich přímému týrání a aktivně proti tomu bojují. Pořádají se demonstrace, sepisují se petice, workshopy a přednášky, aby se na problematiku poukázalo a aby existovala v povědomí široké veřejnosti. Činnosti organizací mají primární účel apelovat například na novelizace zákonů nebo lidské neetické chování vůči zvířatům. Nejznámější a největší světovou organizací je *People for the Ethical*

---

⁷¹ STEJSKAL, Vojtěch a Martin LESKOVJAN, ed. *Člověk a zvíře - v zajetí či v péči?: aktuální právní a věcné otázky nakládání se zvířaty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2010. ISBN 978-80-87146-33-0. str. 8.

⁷² Tamtéž.

⁷³ SOBOTKA, Pavel. *Patologická fyziologie: praktikum*. 4., upr. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2128-9. str. 8.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ KRUŽÍKOVÁ, Eva, Eva ADAMOVÁ a Jan KOMÁREK. *Právo životního prostředí Evropských společenství: praktický průvodce*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-430-7. str. 241.

Treatment of Animals, dále jen PETA, která bojuje za práva laboratorních zvířat nebo zvířat v cirkusech a oděvním průmyslu.

I v Česku působí několik organizací, které bojují za práva zvířat. Nejvýraznější jsou Svoboda zvířat nebo Nadace na ochranu zvířat. Obě nadace bojují za to, aby zvířatům byla připisována hodnota jejich života a člověk s nimi nezacházel pouze za účelem užitku, komodifikace nebo utilitarizace pro sebe. Kromě navrhování vyhlášek nebo petic, může jednat s úřady a věnuje se ekologické výchově. Má právo udělovat certifikát Humanne Cosmetic Standard, dále jen HCS, českým firmám, které splňují podmínky pro udělení. Certifikát HCS platí po celém světě a výrobky jejich držitelů zaručují, že jejich výrobky, ani složky výrobku, nebyly testovány na zvířatech. S Certifikátem HCS úzce souvisí certifikát HHPS (Humánní standard pro prostředky a domácnost). Podmínky pro udělení jsou stejná jako u HCS.⁷⁶

Na těchto dvou standardech stojí mezinárodně uznávaný certifikát Leaping Bunny (Skákající králíček). Certifikace Leaping Bunny zaručuje pravidelné kontroly ve firmách, které jsou držiteli certifikátu. Každý, kdo žádá o tento certifikát, se zaručuje, že od stanoveného data nebude na zvířatech testovat žádné své výrobky ani dílčí složky produktu. Po udělení certifikátu je firma kontrolována audity a musí zrušit případný export výrobků do Číny, jelikož tam je u kosmetických produktů testování povinné.⁷⁷

Celkově se v Česku zasloužili o zakázání kožešinových farem, testování kosmetiky a složek na zvířatech, dovozu a prodeje kosmetiky testované na zvířatech, drezury a vystupování vybraných živočišných druhů narozených v cirkusech. Úzce spolupracují také se zahraničními organizacemi.⁷⁸ Všechny organizace mají pod dohledem dodržování zákonů týkajících se pokusů na zvířatech a mohou navrhnout novelizace zákonů v souvislosti se zacházením se zvířaty. Nicméně, některé organizace tendují k promítání svých politických a ideologických názorů skrz tato citlivá témata. Stává se, že se radikalizují, veřejně a iracionálně protestují. Taková jednání se dají označit za direct action, kdy příslušníci

---

⁷⁶ Pokusy na zvířatech. *Pokusy na zvířatech* [online] Dostupné z: <http://www.pokusynazviratech.cz/obeti-krasy/hcs-hhps.htm>.

⁷⁷ RATHOUSOVÁ, Karolína. *Eko průvodce, aneb, Planetu B nemáme*. Praha: Karolína Rathousová, 2019. ISBN 978-80-270-7013-8. str. 136.

⁷⁸ O nás – Svoboda zvířat. [online] Copyright © Svoboda zvířat 2019 [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <https://svobodazvirat.cz/o-nas/>.

organizace útočí na laboratoře, ničí majetek a vypouští zvířata zpět do přírody, kde mají minimální šanci na přežití.⁷⁹

---

⁷⁹ SOBOTKA, Pavel. *Patologická fyziologie: praktikum*. 4., upr. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2128-9. str. 8.

Literatura

1. BARTOŠ, Luděk, JEBAVÝ, Lukáš, Pavel RÖDL a Pavla HOŘAVOVÁ, ed. *Ochrana, chov a využití pokusných zvířat*. Brno: Veterinární a farmaceutická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7305-000-9.
2. BEKOFF, Marc. *Na zvířatech záleží: biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem*. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-322-6.
3. CAHN, Steven M. a Peter J. MARKIE. *Ethics: history, theory, and contemporary issues*. 5th ed. New York: Oxford University Press, 2012. ISBN 978-0199-797-264.
4. ČERNÝ, David. *Práva zvířat: filozoficko-právní perspektiva*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, 2016. ISBN 978-8020-025-968.
5. DOUGLAS, Mary. *Čistota a nebezpečí: analýza konceptu znečištění a tabu*. Praha: Malvern, 2014. ISBN 978-80-87580-91-2.
6. GALAJDOVÁ, Lenka. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-789-3.
7. HUB, Pavel. *Neber zvíře do úst, aneb, Podala snad Eva Adamovi jelito?: rozhovory o utrpení zvířat v systému živočišné výroby s dopadem na člověka, společnost a přírodu*. Brno: Tribun EU, 2012. ISBN 978-8026-302-155.
8. JEMELKA, Petr. *Bioetika*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4626-9.
9. KOHÁK, Erazim. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. 2., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 808-5850-869.
10. KOMÁREK, Stanislav. *Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech*. Praha: Academia, 2011. Galileo. ISBN 978-8020-019-042.
11. KRUŽÍKOVÁ, Eva, Eva ADAMOVÁ a Jan KOMÁREK. *Právo životního prostředí Evropských společenství: praktický průvodce*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-430-7.
12. LINHART, Igor. *Toxikologie: interakce škodlivých látek s živými organismy, jejich mechanismy, projevy a důsledky*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, 2012. ISBN 978-80-7080-806-1.
13. MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*. Praha: Dingir, 2016. ISBN 978-80-86779-42-3.
14. MOROZOV, Vladimír Petrovič a KOZÁKOVÁ, Libuše. *Jak se dorozumívají zvířata*. Praha: Lidové nakladatelství, 1987. ISBN 26-038-87.

15. MUR, Cindy, book editor. *Animal Experimentation*. San Diego: Greenhaven Press, 2004. ISBN 978-0737-720-006.
16. MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložila Hana Červinková. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN 978-80-86429-25-0.
17. PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: Linde, 2009. ISBN 9788072017638.
18. RATHOUSOVÁ, Karolína. *Eko průvodce, aneb, Planetu B nemáme*. Praha: Karolína Rathousová, 2019. ISBN 978-80-270-7013-8.
19. SCHÄR-MANZOLI, Milly a Max KELLER. *Holocaust: pokusy na zvířatech ve Švýcarsku: 150 protokolů ze 60 laboratoří podepsaných badateli, obchod s 58 pokusnými zvířaty a jejich chov, lobby*. 1. vyd. Praha: Nadace Spisovatelé za práva zvířat, 1996. ISBN 80-238-0259-3.
20. SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh, 2001. ISBN 80-7252-042-3.
21. SOBOTKA, Pavel. *Patologická fyziologie: praktikum*. 4., upr. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2128-9.
22. SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.
23. SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie: (encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleoantropologie, sociální a kulturní antropologie)*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0337-3.
24. STEJSKAL, Vojtěch a Martin LESKOVJAN, ed. *Člověk a zvíře - v zajetí či v péči?: aktuální právní a věcné otázky nakládání se zvířaty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2010. ISBN 978-80-87146-33-0.
25. ŠILER, Vladimír. *Etika ochrany zvířat*. Ostrava: Scholaforum, 1996. ISBN 80-86058-28-x.
26. VANDROVCOVÁ, Tereza. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-8073-874-568.
27. VAŇKOVÁ, Irena. *Nádoba plná řeči: (člověk, řeč a přirozený svět)*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1122-8.
28. WEBSTER, John. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji: praktický přístup k nápravě problému naší vlády nad zvířaty*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-8072-522-644.

Online zdroje

1. About Animal Testing - Humane Society International. *Humane Society International* [online] Copyright © [cit. 21.11.2020]. Dostupné z: <https://www.hsi.org/news-media/about/>.
2. Alternatives to animal testing | Cruelty Free International. Cruelty Free International | [online] Copyright © *Cruelty Free International* [cit. 11.02.2020]. Dostupné z: <https://www.crueltyfreeinternational.org/why-we-do-it/alternatives-animal-testing>.
3. Bezhlavý slon a posvátná kráva: drsný život zvířat v mytické realitě. A ještě drsnější ve skutečnosti – National Geographic. *National Geographic* [online] Copyright © [cit. 24.03.2020]. Dostupné z: <https://www.national-geographic.cz/clanky/posvatna-krava-a-bezhlavý-slon-drsny-zivot-zvirat-v-myticke-realite-a-jeste-drsnejsi-ve-skutecnosti.html>.
4. ERBAN, Vít. *Kategorie „nečistého“ v symbolické antropologii Mary Douglasové*. [online] Copyright © [cit. 07.11.2020]. Dostupné z: <http://www2.tf.jcu.cz/~erban/douglas.pdf>.
5. <http://www2.tf.jcu.cz/~erban/douglas.pdf>.
6. Islamic Method of Slaughtering – Department of Halal Certification EU. [online]. Copyright © 2020 [cit. 06.11.2020]. Dostupné z: <http://halalcertification.ie/islamic-method-of-slaughtering/>.
7. *Ministerstvo zemědělství* [online] Copyright © [cit. 08.11.2020]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/1497/EPZ_CZ19.pdf.
8. O nás – Svoboda zvířat. [online] Copyright © Svoboda zvířat 2019 [cit. 06.03.2020]. Dostupné z: <https://svobodazvirat.cz/o-nas/>.
9. Pokusy na zvířatech. *Pokusy na zvířatech* [online] Dostupné z: <http://www.pokusynazviratech.cz/obeti-krazy/hcs-hhps.htm>.
10. Slepice - *Konec doby klecové*. Home - Konec doby klecové [online] Copyright © Copyright [cit. 17.08.2020]. Dostupné z: <http://konecdobyklecove.cz/slepice/>.
11. Svoboda zvířat. *Pokusy na zvířatech* [online]. Dostupné z: <http://www.pokusynazviratech.cz/pokusy-na-zviratech.htm>
12. ŠIMKOVÁ, Olga. *Žádné jiné zvíře pro nás není takovým nebezpečím a takovým pozhánáním* [online] 2015 [cit. 28. 11. 2020] Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/zadne-jine-zvire-pro-nas-neni-takovym-nebezpecim-a-takovym-pozehnanim>

- 13.** The Differences Between East And West In Terms Of Culture And Education. *Global From Asia: Build An International Empire From China, Hong Kong & Asia!* [online] Copyright © Shadstone Limited 2013 [cit. 17.11.2020]. Dostupné z: <https://www.globalfromasia.com/east-west-differences/>.
- 14.** Utrpení zvířat není menší než strádání lidí? – 21století.cz. *21století.cz – VĚDA KTERÁ VÁS BUDE BAVIT* [online] Copyright © 21století.cz. All Rights Reserved. [cit. 08.11.2020]. Dostupné z: <https://21století.cz/2004/12/17/utrpeni-zvirat-neni-mensi-nez-stradani-lidi/>.